

AUTISMEBLADET 1:2005

- 4 **Magtanvendelse - ny rapport**
- 5 **Metoder ved problemskabende adfærd ved autismetilstande**
- 16 **Om magtanvendelse på en specialskole**
- 25 **Kurser, konferencer og temadage vedr. magtanvendelse og metoder**
- 29 **Voldsforebyggende arbejde på dagsorden**
- 37 **Massivt behov for efterskoler med specialviden**
- 42 **Stort behov for bofællesskaber for unge/voksne med Aspergers syndrom**

Autismebladet udgives af
Videnscenter for Autisme

Ansvarshavende redaktør
Charlotte Holmer Jørgensen

Redaktion
Bo Hejlskov Jørgensen
Hanne Veje
Aage Sinkbæk

Layout og grafisk produktion
KARLSSON2 / grafisk

Oplag
3.000 ekspl.

ISSN
1396-1993

Eftertryk i uddrag tilladt med tydelig
kildeangivelse.

Bladet sendes gratis til institutioner,
der har et særligt identifikationsmiljø
for personer med autisme og til nøgle-
personer i forvaltningen.

Andre kan abonnere på bladet mod
betaling af forsendelsesomkostninger
kr. 125,- pr. år.
Abonnementsåret følger kalenderåret.

Videnscenter for Autisme
Kongevejen 256
2830 Virum
Tlf. 4511 4191
Fax 4511 4185
www.autisme.dk

Videnscentret er landsdækkende,
etableret af Amtsrådsforeningen med
Københavns Amt som driftsherre.

Fokus på magtanvendelse

Af Charlotte Holmer Jørgensen, konst. centerleder,
Videnscenter for Autisme

Den nye rapport fra Center for Ligebehandling af Handicappede i januar viser, at lærere inden for den vidtgående specialundervisning ofte føler, at de står i en situation, hvor der er behov for - og anvendes - magt. Rapporten har øget opmærksomheden på brug af magt med de efterfølgende refleksioner og holdningsændringer, man må gøre sig i den forbindelse. Magtanvendelse er temaet for dette nummer af Autismebladet.

Ingen lærerstuderende forestiller sig, at de vil kunne komme i situationer, hvor de føler, at de er nødt til at bruge magt overfor elever, når de skal udøve deres lærergerning. Men hvorfor opstår den problemskabende adfærd, hvor lærerne føler, at det er nødvendigt at bruge magt? Vi har brug for at få svar på følgende spørgsmål: Hvilken viden

og hvilke kompetencer skal vi som fagfolk have for at undgå, at disse situationer opstår? Hvilke strategier og metoder skal vi lære os, og hvordan foretager vi en grundig analyse af situationen. Hvad kan man gøre centralt og juridisk i forhold til retningslinier og indberetningspligt? Hvad kan man gøre lokalt som skoleleder og som lærer for at drøfte situationer og tage stilling til dem? Hvad kan man gøre med hensyn til uddannelse af nye lærere og efteruddannelse af de lærere, der allerede står i de problemskabende situationer? Og hvordan udvikler vi mere viden og sikrer, at den når ud i praksismiljøerne?

Vi vil foreslå, at man eventuelt kunne invitere forskere, resourcepersoner og videnskavere til at belyse og diskutere forskellige faglige, etiske og juridiske spørgsmål som knytter sig til

Indhold

4	Magtanvendelse i folkeskolen	16	En gråzone mellem overgreb, beskyttelse og det at være den, der har ansvaret som voksen – om magtanvendelse i specialskolen	37	Massivt behov for efterskoler med specialviden
5	Low arousal approach ved problemskabende adfærd ved autismitilstande	19	”Hvorfor holder de mig, mor?”	41	Minister overrakte pris for rummelighed i folkeskolen
10	Brev til Undervisningsministeren vedr. rapporten fra Center for Ligebehandling af Handicappede vedr. magtanvendelse fra bestyrelsesformand Esther Larsen	23	Kommunernes viden om udviklingsforstyrrelser	42	Stort behov for bofællesskaber til unge/voksne med Aspergers syndrom
11	Tager vi udviklingshæmmede alvorligt?	29	Forandringer der mærkes – om paradigmeskifte i arbejdet med borgere med nonverbalt sprog	46	Nye bøger, omtaler og anmeldelser
		34	Pludselig blandt de bedste	49	Nyt fra stat, amter og kommuner

magtanvendelse. Man kunne etablere foredragsvirksomhed, efteruddannelse og præsentation af værktøjer og metoder, studieture til relevante steder, igangsættelse af udviklings- og/eller forskningsprojekter for at få mere viden.

Man kunne også igangsætte analyser af, hvilke situationer magtanvendelse bliver brugt i, hvad graden af viden om kommunikation og autismspektrumtilstande (AST) har for betydning for brugen af magt i skolen, samt hvad normering af personale, efteruddannelsesgrad, bestemt type af uddannelse, metoder og strategier har for indflydelse. Man kunne igangsætte studier/analyser som opsummerer, sammenfatter og vurderer forskellige metoder og resultater fra forskningslitteraturen, når det drejer sig om sammenhæng mellem adfærdsproblemer hos mennesker med autismspektrumtilstande med eller uden udviklingshæmning.

Norges forskningsråd har finansieret et studie som er gennemført af professor Stephen von Tetzchner, Psykologisk Institutt, ved Universitetet i Oslo. I forhold til hans studie om ovennævnte sammenhænge siger han, at adfærdsanalytisk forskning dominerer faglitteraturen om problemskabende adfærd. Han mener, at adfærdsanalytiske studier har givet os et vigtigt bidrag ved at vise, at udfordrende adfærd lader sig påvirke af omgivelserne, men han peger samtidig på, at der er behov for mere viden end den, som er skabt gen-

nem adfærdsanalytiske studier og udredninger.

Det er bl.a. et problem, at langtidseffekten af de adfærdsanalytiske tiltag enten ikke er dokumenteret eller har vist sig at være begrænsede. Begrænset langtidseffekt, siger han, kan have sammenhæng med, at det teoretiske grundlag er for enkelt. Der mangler bl.a. det udviklingsmæssige perspektiv. Tiltag inden for den adfærdsanalytiske tradition retter sig i meget lille grad imod de underliggende faktorer, som kan bidrage til, at mennesker med f.eks. udviklingshæmning er mere sårbare for at udvikle problemskabende adfærd end mennesker, der ikke er udviklingshæmmede.

Specielt vigtigt er det, siger han, at udviklingsperspektivet og viden om de processer, der ligger til grund, når mennesker med udviklingshæmning udviser problemskabende adfærd, er en forudsætning for at kunne igangsætte tiltag, som kan forebygge denne form for adfærd.

Ifølge Tetzchner er der derfor behov for modeller, som kan udvide og supplere de eksisterende teoretiske forklaringer, som man tager udgangspunkt i ved praktisk støtte og undervisning. For ikke at drage for hurtige konklusioner eller blive for fasttømret i en praksismetode vil det være vigtigt, at der initieres en systematisk forskning, hvor man afprøver forskellige former for kortlægning af situationer – personer og omgivelser – og af forskellige

former for tiltag rettet mod både personer med AST og omgivelserne – personale og pårørende og at der sikres formidling af viden om disse erfaringer og resultater ud til praksismiljøerne.

Vi bringer i dette nummer en artikel i forbindelse med et oplæg Stephen Tetzchner har afholdt på en konference om dette emne. Selvom den ikke er specifik i forhold til AST, mener vi at den er meget brugbar, hvis vi lægger vores viden om AST oveni.

Vi bringer også artikler om rapporten om magtanvendelse og brev til Undervisningsministeren om at handle på de anbefalinger, der stilles i rapporten.

Vi ser på problemskabende adfærd som fænomen og de opfattelser, der tages udgangspunkt i vedr. behandling.

Som Videnscenter har vi valgt at præsentere en model, der anvendes i England – Studio III metoden. Vi afholder i efteråret både en konference, hvor metoden præsenteres og et træningskursus. Endeligt bringer vi en omtale af seminarer om magtanvendelser, som afvikles af Center for Ligebehandling af Handicappede.

Vi håber, at vi kan være med til at initialisere udvikling, drøftelser og aktiviteter om dette emne, så vi kan tilegne os den viden og de kompetencer der skal til for at mindske behovet for brug af magt over for mennesker med autismspektrumtilstande i fremtiden. ✎

Magtanvendelse i folkeskolen

Center for Ligebehandling af Handicappedes undersøgelse om magtanvendelse i folkeskolen viser, at lærerne ofte føler, at de står i en situation, hvor der anvendes magt. Samtidig er mange skoler meget positiv over for at diskutere problemstillingen.

Af Lene Maj Pedersen, Center for Ligebehandling af Handicappede

Center for Ligebehandling af handicappede har netop afsluttet undersøgelsen "Magtanvendelse i folkeskolen", som centret har gennemført i samarbejde med Børnerådet. Undersøgelsen stiller skarpt på magtanvendelsen på specialskoler og folkeskoler med centerklasser med vidtgående specialundervisning. Mange deltagere i undersøgelsen mener dog, at problemstillingen er lige så relevant for den "almindelige" folkeskole.

Resultaterne af undersøgelsen viser, at der er behov for at fastsætte en indberetningspligt og skriftlige procedureregler for indberetning af magtanvendelse. Samtidig skal kommuner/amter orienteres om registreringerne, og der skal afsættes midler til uddannelse og supervision af lærerne.

Definition af magt

I forbindelse med undersøgelsen har det været svært at definere begrebet magt, og der er ikke megen hjælp at hente i lovgivningen. I undersøgelsen er de fleste deltagere dog enige om, at enhver fastholdelse er magtanvendelse, men at der også fin-

des mange eksempler på psykisk magtanvendelse, som fx brug af ironi og hånlige tale.

Mange giver udtryk for, at "brug af magt" i nogle situationer er ensbetydende med, at der drages omsorg for eleven eller dennes omgivelser, fordi barnets handicap fordrer, at der sættes grænser, og at man som lærer/pædagog på en mere håndfast måde end for andre elever hjælper og viser til rette.

Minimering af magt

Magt må aldrig anvendes på grund af afmagt, eller fordi "det nu er sådan, vi plejer at håndtere en given situation". Derfor påpeges det med baggrund i undersøgelsen, at det er vigtigt, at der udefra kommer et krav om indberetning om brug af magt og en nærmere beskrevet procedure for, hvordan man på skolerne og i amterne/kommunerne skal håndtere disse indberetninger. Det vil kunne virke som katalysator for en diskussion af, hvordan man får indrettet undervisningen og tilgangen til eleverne på en måde, som vedvarende minimerer behovet for at anvende såvel fysisk som psykisk magt.

Indberetningspligt

For at synliggøre problemstillingen foreslås det på baggrund af undersøgelsen, at det skal være en pligt for læreren at indberette alle magtanvendelser. Hændelsen skal indberettes til skolelederen, og det er så op til skolelederen at vurdere, om hændelsen giver anledning til særlige tiltag. Skolelederen vurderer også, om magtanvendelsen har været "lovlig", det vil sige har været i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelsen om foranstaltninger til fremme af god orden i folkeskolen samt den tilhørende vejledning, som fastslår, at der må anvendes magt i nødvendigt omfang, hvis eleven er til fare for sig selv eller andre.

Det er vigtigt, at selve magtanvendelsessituationen efterfølgende bearbejdes. Man må se nærmere på, hvad det var, der udløste magtanvendelse, og på hvordan sådanne situationer så vidt muligt kan undgås. Kun ved at synliggøre magtanvendelse kan man arbejde på at undgå den i fremtiden.

Rapporten om magtanvendelse i folkeskolen findes på adressen www.clh.dk ↗

Low arousal approach ved problemskabende adfærd ved autismetilstande

Af Bo Hejlskov Jørgensen, faglig medarbejder
Videnscenter for Autisme

I de senere år er der kommet fokus på konflikthåndtering og adfærdsregulering i forhold til skolebørn, ikke mindst på grund af at mange af de børn, som tidligere blev set som følelsesmæssigt eller tilknytningsmæssigt forstyrrede, nu vurderes at have udviklingsforstyrrelser, herunder ADHD, Tourettes syndrom og Aspergers syndrom. Denne udvikling hænger sammen med at man i dag i højere grad end tidligere anser biologiske faktorer som baggrund for børnenes funktionsniveau. Udviklingen har dog medført, at børnene i nogle tilfælde findes i et andet miljø i dag, end børn med lignende adfærd tidligere blev tilbudt, for eksempel behandlingshjem eller lignende. En del af de normalt begavede børn, der i dag er i et vidtgående specialundervisningstilbud, kan have mange konflikter med slag, spark og bid, både med andre elever og med personale, eller kan have alvorlig selvskadende adfærd.

Mange af de metoder, man tidligere brugte til at adfærdsregulere denne gruppe børn, er udviklet til børn med vanskeligheder af mere følelsesmæssig karakter, og bruges derfor ikke i behandlingen af børn med udviklingsforstyrrelser. Disse metoder er ofte af mere psykoterapeutisk karakter,

for eksempel holding, eller tydeligt konfronterende, hvilket børn med store funktionsnedsættelser ikke kan holde til.

Børnenes adfærd er dog ikke ændret, selvom man nu bruger en anden forklaringsmodel. Der er således stadig brug for adfærdsregulering i forhold til skolebørn, ikke mindst på grund af at mange af de børn, som tidligere blev set som følelsesmæssigt eller tilknytningsmæssigt forstyrrede, nu vurderes at have udviklingsforstyrrelser, herunder ADHD, Tourettes syndrom og Aspergers syndrom. Denne udvikling hænger sammen med at man i dag i højere grad end tidligere anser biologiske faktorer som baggrund for børnenes funktionsniveau. Udviklingen har dog medført, at børnene i nogle tilfælde findes i et andet miljø i dag, end børn med lignende adfærd tidligere blev tilbudt, for eksempel behandlingshjem eller lignende. En del af de normalt begavede børn, der i dag er i et vidtgående specialundervisningstilbud, kan have mange konflikter med slag, spark og bid, både med andre elever og med personale, eller kan have alvorlig selvskadende adfærd.

Mange af de metoder, man tidligere brugte til at adfærdsregulere denne gruppe børn, er udviklet til børn med vanskeligheder af mere følelsesmæssig karakter, og bruges derfor ikke i behandlingen af børn med udviklingsforstyrrelser. Disse metoder er ofte af mere psykoterapeutisk karakter, for eksempel holding, eller tydeligt konfronterende, hvilket børn med store funktionsnedsættelser ikke kan holde til.

Børnenes adfærd er dog ikke ændret, selvom man nu bruger en anden forklaringsmodel. Der er således stadig brug for adfærdsregulering og pædagogiske metoder til at håndtere børnenes adfærd i hverdagen. Man har dog brug for at udvikle metoder, som er tilpasset børnenes forudsætninger, og hvor man inddrager den tilgængelige viden om funktionsnedsættelser. Der har i nogle år været et gråzoneområde mellem specialundervisningsbehov og behandlingsbehov, hvor man fra flere skoletilbud side har efterlyst vejledning i forhold til hvordan henholdsvis et skoletilbud og et behandlingstilbud kan defineres. Dette er blandt andet udløst af, at man fra psykologers side har set og beskrevet et behandlingsbehov hos mange børn med udviklingsforstyrrelser.

I mange kommuner har man valgt at skille skole- og skolebehandlingstilbud ad, og primært brugt traditionelle familiebehandlingsmetoder. Ligeledes er det fra flere kommuner blevet påpeget, at et behandlingstilbud ikke automatisk hører ind under en skoleforvaltning, men kan være en opgave for socialforvaltningen.

Man har således ofte ikke været i stand til at se de adfærdsmæssige vanskeligheder i sammenhæng med udviklingsforstyrrelsen, hvilket har indebåret, at kun få elever med udviklingsforstyrrelser og problemskabende adfærd har modtaget god specialpædagogisk undervisning målrettet deres kognitive vanskeligheder samtidig med at man har kunnet håndtere deres adfærd.

Samtidigt har holdningen til hvordan man bør håndtere problemskabende adfærd hos mennesker med alvorlige funktionsnedsættelser, herunder mennesker på et tidligt udviklingstrin og mennesker med autisme, både børn og voksne, været i en konstant udvikling i de seneste 40 år. Blandt andet er synet på hvad et handicap er gået fra, at det har været set som et individuelt problem, til at man i dag mener at det er en konsekvens af omgivelsernes manglende evne til at kompensere for individets funktionshindring. Problemskabende adfærd i denne gruppe sås tidligere som uundgåeligt og en del af tilstanden, mens det nu ofte beskrives som en reaktion på individets frustration, som

kunne være undgået, hvis omgivelserne var de rette.

For yderligere at komplicere billedet kan håndteringen af problemskabende adfærd minde meget om almindelig opdragelse, hvilket gør, at mange fagpersoner bruger metoder, som er en del af almindelig opdragelse af helt almindelige børn, for at ”opdrage” mennesker med store funktionsnedsættelser til at ”opføre sig ordentligt”.

Traditionelle og nyere årsagssyn

Problemskabende adfærd har tidligere været set som en konsekvens af følelsesmæssige og tilknytningsmæssige vanskeligheder. Børn med alvorlige vanskeligheder af denne karakter anses at kunne udvikle problemskabende adfærd ud fra et ønske om at manipulere sine omgivelser eller opnå sekundære gevinster, såsom opmærksomhed fra omsorgspersoner. Mange fagpersoners syn på årsagerne til problemskabende adfærd hos mennesker med udviklingsforstyrrelser er stadig påvirket af disse forestillinger, hvilket kan påvirke valget af metoder til adfærdsregulering.

Nyere metoder til adfærdsregulering i forhold til problemskabende adfærd bygger på et andet årsagssyn, hvor den problemskabende adfærd ses som et resultat af omgivelsernes manglende evne til at tilpasse kravene til individet efter vedkommendes

forudsætninger, og hvor fagpersonernes hovedopgave er at skabe de optimale forudsætninger for vedkommende, så problemskabende adfærd undgås. Således ses problemskabende adfærd hos mennesker med autisme ofte som et resultat af, at der er for mange indtryk eller krav, til at de kan navigere.

Der er hjemmel i dansk lovgivning til, at man bruger magt i forhold til elever eller andre, der er i fare for at skade sig selv eller andre.

Reglerne om brug af magt er defineret i bekendtgørelsen om foranstaltninger til fremme af god orden i folkeskolen samt den tilhørende vejledning. Det er tilladt at anvende magt i nødvendigt omfang, hvis elever øver vold mod andre eller ødelægger eller beskadiger ting. Der skal dog være overhængende fare for overgreb fra elevens side, som det ikke er muligt at hindre eller standse på anden måde. Hvis magtanvendelsen går ud over det nødvendige for at stoppe overgrebet, eller sættes den først ind efter overgrebet, ses det som straf, hvilket er ulovligt.

Det indebærer altså, at magtanvendelse ikke er sanktioneret som primær pædagogisk metode til adfærdsregulering, men at man fra lovgiverens side har haft forståelse for, at der til tider ikke er andre muligheder end at bruge magt.

Magtanvendelse er dog meget udbredt i al specialundervisning, hvilket rapporten Magtanvendelse i Folkeskolen fra Center

for ligebehandling af handicappede, 2005, omtalt andetsteds i bladet, har vist. Rapporten bygger på en undersøgelse af brugen af og holdninger til magtanvendelse på specialskoler og på skoler med centerklasser. Grunden til at undersøgelsen blev iværksat var blandt andet et meget omtalt tilfælde, hvor en dreng på Fredericiaskolen fik tapet munden over, hvilket gjorde mange mennesker oprørte.

Engelske, franske og amerikanske undersøgelser har vist, at magtanvendelser også er almindelige i andre lande, men at man der desuden i stor udstrækning bruger beroligende medicin og indelåsning til behandling af problemskabende adfærd hos skolebørn i specialskoler.

I den undersøgelse som er udmundet i rapporten Magtanvendelse i Folkeskolen angiver 80 % af skolelederne, at der er behov for at bruge magt i hverdagen. I rapporten beskrives magtanvendelser som almindelige, men også som en konsekvens af læreres afmagt og som opdragelsesværktøj. Desuden konkluderer rapporten, at under halvdel af skolerne har udviklet retningslinier for brugen af magt i skoledagen. Rapporten beskriver således magtanvendelser som et almindeligt problem på specialskoler, men også, at der er en generel enighed om, at det ville være bedre, hvis de kunne undgås.

Low arousal approach, Studio III

Der er i de senere år udviklet flere metoder til adfærdsregulering, hvor fokus i første omgang er at forebygge konflikter og selvskadende adfærd, ikke at forhindre det, når situationen allerede er tilspidset. Disse metoder tager udgangspunkt i, at afværgelse af konflikter medfører mindre stress, og leder til mindre angst og færre konflikter. En af disse metoder kaldes Studio III, og er udviklet af Andrew McDonell i England. Metoden bruges i dag både til mennesker på tidligt udviklingstrin, mennesker med autisme og til voksne kriminelle med alvorlige udviklingsforstyrrelser.

Metoden bygger på fire ben:

1 Personalet bør arbejde aktivt på at nedsætte de krav, de stiller til den enkelte bruger eller elev. Problemskabende adfærd ses primært som en reaktion på krav om omstillingsevne, overblik, udholdenhed, tilpasningsevne og efterrettelighed. Ved at mindske kravene, mindskes antallet af konflikter og anden problemskabende adfærd, hvorved der frigøres energi til udvikling. På dette punkt adskiller metoden sig væsentligt fra både almindelig opdragelse, som bygger på en stadig udvikling gennem langsomt øgende krav, men også fra konsekvenspædagogiske metoder, hvor kravene til individet er ufravigelige, og hvor individet skal lære, hvor rammerne er, for at kunne udvikles inden for disse rammer.

2 Personalet bør undvige truende verbale og ikke-verbale strategier. Det indebærer i praksis, at man, når en konflikt eller anden problemskabende adfærd er under opsejling, bør undvige:

- Øjenkontakt, da det er yderst voldsomt for mange mennesker med udviklingsforstyrrelser at blive set i øjnene. Øjenkontakt bruges hos almindelige mennesker til at definere magtforhold; før i tiden så underordnede for eksempel ikke overordnede i øjnene, og man anbefaler mennesker, der færdes på gaden om natten, til at undgå øjenkontakt med grupper af højrøstede unge mænd, for at undgå kriminalitet.

Desuden opleves direkte øjenkontakt af mange mennesker med autisme som meget angstskabende; de bliver let sansemæssigt overvældede af at se et andet menneske i øjnene.

- Berøring, da det ligeledes kan være sansemæssigt overvældende. Berøring i form af begrænsning af bevægelsesfrihed opleves specielt angstskabende hos mange mennesker med udviklingsforstyrrelser; de oplever at de mister indflydelse over deres egen krop, og kan ikke forholde sig til dette. Det er ikke ualmindeligt, at en magtanvendelse overfor et menneske med en udviklingsforstyrrelse starter med en let begrænsning af bevægelsesfrihed, for eksempel at

personalet fysisk afholder vedkommende fra at forlade en situation, så man kan "tale situationen igennem", men at det udvikler sig til en langvarig magtanvendelse, da den fysiske begrænsning skaber så meget angst hos personen, at han eller hun går i panik og slår vildt omkring sig.

- Aggressive kropsholdninger, da det kan provokere, men også skabe angst, som kan udløse panik. At gå for tæt ind på en anden person kan ligeledes være voldsomt provokerende og angstskabende. Man bør derfor, hvis en situation er på vej til at udvikle sig negativt, træde væk fra mennesker med udviklingsforstyrrelser, så de får mere plads.

- At tale højt og at skælde ud. Høje lyde kan være voldsomme for mennesker med udviklingsforstyrrelser. Man bør derfor være afdæmpet og rolig i stemmen, for at på den måde få "luften til at gå af ballonen".

3 Man bør arbejde aktivt med at ændre personalets forestillinger

- Om brugerens motiver. Mange mennesker med udviklingsforstyrrelser er ikke i stand til at regne ud, hvordan deres adfærd påvirker mennesker omkring dem, hvilket indebærer, at de ikke er i stand til at have bagtanker med deres handlinger. Som udgangspunkt bør man derfor antage,

at hvis et menneske med en alvorlig udviklingsforstyrrelse for eksempel ikke vil gå med hjem fra Zoologisk have, er det fordi vedkommende ikke vil med hjem fra Zoologisk have, ikke fordi vedkommende vil tage magten i situationen eller på anden måde påvirke personalet.

- Om hvad eftergiveness leder til. I almindelig opdragelse og i såkaldt konsekvenspædagogik er det vigtigt, at man ikke opmuntrer negativ adfærd ved at belønne den. Det klassiske eksempel er forældre, som bestikker sine børn med slik, så de gør, som forældrene siger, og derfor på sigt aldrig gør som forældrene siger, hvis de ikke får slik.

Hos børn med autisme eller børn på tidligt udviklingstrin vil dette ikke være tilfældet, da et af deres hovedproblemer er, at de har svært ved at se sammenhænge og forstå årsag og virkning i hverdagen. Et sådant barn kan løftes ud af en problematisk situation, for eksempel, at han ikke vil gå med hjem fra Zoologisk have, ved at man afleder ham med en is uden for haven, uden at han for den skyld nægter at gå hjem næste gang, man er ude. Når han nægter at forlade Zoologisk have, er det fordi det er svært der, og han ikke er træt endnu, ikke fordi han vil have en is, eller fordi han vil bestemme over personalet, hvilket er en almindelig opfattelse hos personale.

4 Emotional støtte til personalet. Man har brug for fast debriefing efter konfliktruende situationer, og man har brug for at tale om sine egne motiver for at stille krav til eleverne eller brugerne. Andrew McDonnell bruger et eksempel om en ung kvinde, som bliver selvskadende og voldsom, hvis hun ikke får lov til at spise, når hun er utryg og ked af det, hvilket har medført en massiv overvægt. Han foreslår, at man undlader at begrænse hendes spisning, da det skaber endnu mere utryghed, men også, at man i personalegruppen taler om, hvorvidt det er omsorgssvigt, at hun tager yderligere på, eller om hendes ret til at bestemme over sit eget liv skal have lov til at styre hendes spisning, så personalet kan vurdere, om det de har svært ved er, at hendes spisning udfordrer deres billede af sig selv som omsorgsfulde og ansvarsbevidste.

Metodens værktøjer

I Studio III arbejder man, som det fremgår af det ovenstående, meget med personalets måde at se elever og brugere. Der er derfor ikke så mange rene handlingsværktøjer til rådighed. Der er dog nogle alternativer til traditionel pædagogik:

- Hvis en elev bliver voldsom over for sig selv eller ting omkring sig, anbefales det, at et medlem af personalet følger eleven rundt i stedet for at begrænse hans bevægelighed. Hvis man holder en tilpas afstand, er det ikke truende at blive fulgt rundt,

men kan indebære en tryghed, som gør, at man kan falde til ro. Samtidig kan personalet holde andre ude af vejen, så konflikten ikke optrappes. Det er vigtigt i denne situation, at det er eleven eller brugeren, som selv skal finde vej ud af frustrationen, enhver indblanding kan kun optrappe angsten.

- Man har udviklet måder at berøre mennesker på, som ikke er provokerende eller angstskabende. Ved kun at bruge disse fastlagte berøringer, kan man undvige optrapning.
- Man kan distrahere en elev eller bruger når problemskabende adfærd er under opsejling, for eksempel gennem at flytte fokus til noget vedkommende er meget glad for.
- Man bør altid sørge for, at der er valgmuligheder. Valgmuligheder nedsætter frustrationer, og skaber handlekompetencer hos alle, også hos mennesker med alvorlige udviklingsforstyrrelser.

Undersøgelser af low arousalmetoder har vist, at personale trænet i disse metoder føler sig trygge i jobbet end tidligere, og at synet på elever og brugere har flyttet sig betydeligt. Personale, som ikke bruger metoder som den her beskrevne, ser ofte den problemskabende adfærd som et problem hos den enkelte elev eller bruger, som skal behandles bort ved at eleven eller brugeren udvikler sig. At forstå, at den problemskabende adfærd er et resultat af elevens eller bruge-

rens vanskeligheder i kombination med personalets måde at håndtere dem på, kan i sig nedsætte antallet af magtanvendelser betydeligt. Undersøgelser har også vist, at antallet af incidenter med problemskabende adfærd mindsker betydeligt, og fortsætter på et meget lavere niveau, når man indfører en low arousalmetode.

Der er derfor mange grunde til, at man bør indføre metoder som Studio III på danske specialskoler og institutioner. Dels skaber det en bedre hverdag for personalet, med mere arbejdsglæde og bedre psykisk arbejdsmiljø, dels nedsætter det den frustration og angst eleverne og brugerne oplever i hverdagen. Derudover indebærer low arousalmetoder en respekt for mennesket, ret til selv- og medbestemmelse og værdighed samt at man i behandlingen af mennesker med udviklingsforstyrrelser ikke kolliderer med basale menneskerettigheder. ♣

Vidensteamet

Det Landsdækkende Vidensteam vedrørende Psykisk Handicappede og Senhjerneskedede med Problemskabende adfærd

Vidensteamet er et landsdækkende og tværamtsligt samarbejde omkring udviklingshæmmede og senhjerneskedede med problemskabende eller udadrettede adfærd. Det består af repræsentanter fra alle amter samt København, Frederiksberg og Bornholms Kommuner.

Formålet med Vidensteamet er i korte træk at indsamle og videreformidle informationer og viden om ovennævnte målgruppe.

Læs mere om Vidensteamet på: www.vidensteam.dk ♣

Brev til Undervisningsministeren vedr. rapporten fra Center for Ligebehandling af Handicappede vedr. magtanvendelse fra bestyrelsesformand Esther Larsen

Kære Ulla Tørnæs

Vi har hermed den glæde at sende dig vores rapport om magtanvendelse i folkeskolen.

Vi har valgt at se nærmere på problemstillingen omkring magtanvendelse i folkeskolen, efter at Vester Landsret i januar 2004 afsagde dom i sagen fra Fredericiaskolen, hvor to lærere var anklaget for vold mod en urolig elev.

Som vi skrev i vores tidligere henvendelse til dig i maj 2004, mener vi, at sagen rejser en meget principiel diskussion om, hvad det er for virkemidler, skolerne må anvende for at fremme god orden i folkeskolen og dermed mulighed for at gennemføre undervisningen. Vi er under udarbejdelsen af rapporten blevet bekræftet i, at det er et vigtigt emne.

Undersøgelsen viser, at 75% af skolelederne og tillidsrepræsentanterne i den vidtgående specialundervisning på specialskoler og i specialklasserækker oplever situationer i hverdagen, hvor det kan være nødvendigt at anvende magt over for eleverne. Samtidig viser undersøgelsen, at det er svært at definere, hvad man skal forstå ved begrebet "magt".

Vi har heldigvis erfaret, at spørgsmålet om magtanvendelse allerede diskuteres på mange skoler, og mange steder er man interesseret i at arbejde med problemerne. Vi har imidlertid også erfaret, at spørgsmålet om magtanvendelse er et meget følsomt emne, som det på andre skoler kan være svært at tage op og dermed arbejde med problemstillingen. Det er derudover vores indtryk, at opmærksomheden på dette emne i høj grad skyldes omtalen af Fredericiasagen og vores henvendelse, og derfor er af forholdsvis ny dato.

Et væsentligt resultat i undersøgelsen er, at halvdelen af alle skoleledere, der oplever magtanvendelse i hverdagen, samtidig vurderer, at behovet for at bruge magt i hverdagen ville være mindre, hvis personalet var bedre uddannet. Over en fjerdedel af alle skoleledere vurderer, at skolen ikke har de tilstrækkelige ressourcer til at give lærerne den nødvendige uddannelse, som kunne nedbringe behovet for brug af magt i skolen.

På baggrund af undersøgelsen mener vi, at der er behov for forskellige initiativer.

Ministerielt fastsat indberetningspligt af anvendt magt over for en elev

- Centralt fastsatte procedureregler for indberetning af magtanvendelse
- Proceduren skal indeholde regler om skolelederens pligt til:
  1. En konkret stillingtagen til de enkelte magtanvendelses situationer.
  2. En generel drøftelse af magtanvendelse på skolen.
- Kommuner/amter skal orienteres om registreringerne
- Midler til uddannelse og supervision af lærerne.

Det er vigtigt, at man som udgangspunkt forsøger at undgå brug af magt i dagligdagen på skolerne, og en forudsætning for dette er, at problemstillingen bringes frem. Opmærksomheden fra samfundets side på dette område bør være betydelig, og vi anbefaler derfor, at der skal være en ministerielt fastsat indberetningspligt af anvendt magt over for en elev. Formålet er at sikre den bedst mulige pædagogiske tilgang til de vanskeligheder, eleverne har. Brug af magt er en måling på, i hvor mange situationer pædagogikken kommer til kort.

På baggrund af undersøgelsen har vi vurderet, at det er vigtigt, at der udefra kommer et krav om indberetning om brug af magt samt en nærmere beskrevet

Tager vi udviklingshæmmede alvorligt?

“Tar vi udviklingshæmmede på alvor” var overskriften på en udbytterig og tankevækkende konference, der i foråret 2003 blev afholdt i Oslo.

Af Mette Egelund Olsen og Tove Svendsen,
Videnscenter for Psykiatri og Udviklingshæmning

procedure for, hvordan man på skolerne og i amterne/kommunerne skal håndtere disse indberetninger.

Undersøgelsen har vist, at der ikke er præcise retningslinjer for, hvornår og om kommuner og amter skal orienteres om registreringer af magtanvendelse. Vi mener, at det er vigtigt, at de ansvarlige myndigheder orienteres om brugen af magt. Vi ved, at du allerede på baggrund af Amtsrådsforeningens undersøgelse har henstillet til amterne, at de skal udarbejde retningslinjer for indberetning af brug af magt. Vi ser derfor frem til at høre nærmere om resultatet af denne henstilling en.

Vi håber, at du vil arbejde videre med vores anbefalinger.

Venlig hilsen

Ester Larsen
Bestyrelsesformand for Center
for Ligebehandling af Handi-
cappede

Klaus Wilmann
Formand for Børnerådet
✂

Der var, på konferencen, en lang række spændende og tankevækkende oplæg fra erfarne norske psykologer, forskere, miljøterapeuter, en filosof med videre kombineret med debatter med de forskellige oplægsholdere. Vi vil her beskæftige os med et af de oplæg, der blev holdt på konferencen, nemlig et oplæg om “utfordrende adfærd” af Stephen von Tetzchner.

Mødet med den udviklingshæmmede – Når adfærden bliver udfordrende

Den norske professor i psykolog Stephen von Tetzchner kalder udviklingshæmning for lærehæmning. Han mener, at udfordrende adfærd ikke er tilfældig, samt at lærehæmningen - udviklingshæmningen ikke er årsagen.

Stephen von Tetzchner fortæller, at vi ved utrolig lidt om udviklingsforløbet i udfordrende adfærd, men at det ikke er en egenskab ved personen.

Om adfærden bliver udfordrende (udadagerende) afhænger af, hvordan mennesker (her især pædagoger, vejledere m.v.) i den

lærehæmmedes omgivelser har evne til at se, møde og forstå den lærehæmmede og på baggrund heraf håndtere den lærehæmmedes adfærd.

Om adfærden betragtes som udfordrende afhænger af, hvorledes andre opfatter den.

Ligeledes er det helt afgørende, hvorledes personer i den lærehæmmedes omgivelser er i stand til at mestre den udfordring, den udadreagerende adfærd eller truslen derom giver dem selv.

Von Tetzchner påpeger endvidere, det er meget vigtigt, hvorledes den udfordrende adfærd beskrives, og hvorledes der tænkes derom. Såfremt adfærden beskrives negativt og intentionerne bag den udfordrende handling ligeledes beskrives og tolkes negativt, som f.eks.: Han gør det for at få opmærksomhed eller opnå et eller andet, vil dette øge den udfordrende adfærd.

Ifølge Stephen von Tetzchner er det derfor vigtigt ikke at søge en individorienteret negativ tilgang, hvor svaret søges i lærehæmningen, selv om en del lærehæmmede i perioder viser udfordrende adfærd. Det er derimod vigtigt, at medarbejdere og andre i den

lærehæmmedes omgivelser inkluderer hele konteksten og forholder sig nysgerrigt, undrende, og stiller spørgsmål til, hvad der lige nu gør, at den og den må bruge udfordrende adfærd som en del af sit handle- og kommunikationsmønster.

Hvis ikke sådanne spørgsmål stilles og reflekteres over, vil man ikke kunne tilrettelægge livsvilkårene for den udviklingshæmmede, så de forebygger udfordrende adfærd.

De antagelser, vi gør om årsagen til den udfordrende adfærd, bliver bestemmende for de tiltag, vi sætter i værk.

Mangelfulde, fejlagtige, fastlåste og individorienterede antagelser samt negative beskrivelser vil føre til fejlagtige og ufuldstændige tiltag, som medfører, at den udfordrende adfærd ikke bliver bedre, snarere forværres.

Stephen von Tetzchner konkluderer, at når mennesker med lærehæmning udviser udfordrende adfærd i forhold til de krav, der stilles til dem, eller de kompetencer, situationen kræver af dem, så er det os som personale, der har fejlet, fordi vi ikke har tilrettelagt forholdene tilstrækkeligt godt. Det er ikke indholdet i kravene/situationerne de lærehæmmede reagerer på. Men kravene kan være vanskelige at forstå og måske se meningsløse ud set fra deres perspektiv.

Stephen von Tetzchner mener ikke, udfordrende adfærd er tilfældig - den har altid sine gode grunde, og der må være risikofaktorer i miljøet, og måske en

øjeblikkelig sårbarhed hos den enkelte f.eks. skift af miljø og personale, hvilket han understreger ikke må ske samtidigt.

Von Tetzchner fortæller, at der er en stærk tendens til - når det drejer sig om mennesker med udadagerende adfærd - udelukkende at fokusere på adfærden, så denne bliver "hele personen". Der fokuseres kun lidt på resten af personens liv - hverdagslivet/søndagslivet - Altså meget lidt på personens liv og på hvem personen er udover den udfordrende adfærd.

Udfordrende adfærd er gennem tiden blevet tillagt mange mest negative motiver som:

- for at opnå materielle goder
- undgå og undslippe krav
- få opmærksomhed
- andet lignende.

Disse måder at betragte udfordrende adfærd på bringer kun forværring af denne adfærd med sig. Stephen von Tetzchner slår til lyd for en tilgang, hvor man prøver at møde, forstå og følge hvad den lærehæmmede viser, være nysgerrig og ud fra refleksion nå frem til rigtige antagelser og alternative tolkninger.

I stedet for at tænke negativt om opmærksomhed, kan søgen af opmærksomhed tolkes som værende forskellige led i en proces: En henvendelse om eller et initiativ til et samspil, hvor man prøver at få folk til at nærme sig med et mål, der hedder: Giv mig nærvær, støtte, og hjælp til at overleve. Derfor er søgen om opmærksomhed socialt rettet, og det at søge mod andre menne-

sker for at løse sine problemer er positivt.

Den udfordrende adfærd bruges kun, når andre former for henvendelser ikke høres, ses og mødes af professionelle.

Von Tetzchner siger, at såfremt den udfordrende adfærd forekom hos en 2-årig, ville man opfatte det som et ønske om tilknytning og hjælp til regulering af emotioner.

Han mener at det forholder sig på samme måde når det drejer sig om mennesker med lærehæmning. Opmærksomhed er ikke endemålet. Det er derimod målet at få hjælp til at løse problemer, få hjælp til noget svært, hjælp til at forstå eller hjælp til emotionsregulering. På den måde er søgen efter opmærksomhed en positiv ting, men desværre bliver mennesker med lærehæmning ifølge Stephen von Tetzchner's erfaring oftest afvist, især hvis omgivelserne ikke ser ønsket om hjælp, og den lærehæmmede så bliver tvunget til at reagere med endnu mere udfordrende adfærd.

Stephen von Tetzchner gentager, at det ikke er opmærksomhed for opmærksomhedens skyld, men begyndelsen til noget, hjælp til at nærme sig, et ønske, der er intentionen. Det er derfor vigtigt at medarbejderne ser og forstår, og hjælper den lærehæmmede til at kunne give udtryk for behov, gøre rede for ønsket, i stedet for at han/hun bliver afvist på grund af den uønskede adfærd.

Ved ikke at tilrettelægge tilstrækkelig godt og ved hovedsageligt at fokusere på den udfordrende adfærd, fremmer vi denne, og den lærehæmmede vil opleve endnu et nederlag, som han ikke får hjælp til at klare at mestre altså et dobbelt nederlag, fordi han heller "ikke klarede" den oprindelige situation.

Von Tetzchner mener, at mange mennesker med lærehæmning får problemer, fordi de oplever for mange nederlag. De kan ikke blot vende sig mod en ny situation og få noget positivt eller opleve at mestre denne. Ofte får de - især hvis situationen også er kombineret med udfordrende adfærd, ikke hjælp til at klare nederlaget, så de klarer at mestre og håndtere nederlag, men får negativ feedback.

Det skal være O.K. også for udviklingshæmmede, at der er opgaver, de ikke kan mestre. Han understreger dog, at mennesker med Downs syndrom her ofte vil udgøre en undtagelse, da de ikke har fået lov at få negativ feedback og ej heller støtte til at forstå.

Stephen von Tetzchner påpeger, at mange læresituationer vil danne udfordrende adfærd hos mennesker med lærehæmning, da situationerne ikke tilrettelægges godt nok, så det bliver muligt for den lærehæmmede selv at få oversigt, kontrol, opleve mestring og få hjælp til at regulere emotioner. Dette forstærkes af, at de lærehæmmede ofte vil vise følelser som er "forkerte, farlige", eller som omgivelserne ikke finder acceptable for situationen eller alderen.

Sluttelig opfordrer Stephen von Tetzchner til, at vi andre bliver mere kreative, positive, nysgerrige og tænker mere over, hvad vi gør/ hvorledes vi tilrettelægger samt søger mere viden om den emotionelle udvikling i stedet for den kognitive udvikling og tilgang.

Endelig nævner Stephen von Tetzchner social refleksion, det vil sige den normale situation, hvor barnet står over for noget nyt og aflæser på forældrenes emotionelle udtryk, hvorledes de skal forholde sig til dette nye, og hvilke emotioner, der er relevante. Det samme gør mennesker med lærehæmning, og derfor er det vigtigt, hvad vi udstråler, også i de situationer, hvor de reagerer med ufordrende adfærd. Udstråler vi usikkerhed, utryghed, afvisning eller lignende, vil det forstærke adfærden. √

Seksualitet hos unge med autismespektrumtilstande og/eller DAMP/ADHD

Torsdag den 6. oktober 2005 i København, kl. 10.00 – 16.00

Oplægsholder

Pædagogisk vejleder Thue Sommer, Langagerskolen

Målgruppe og formål

Kurset henvender sig til mennesker, der i det daglige er sammen med unge med autismespektrumtilstande og/eller svær DAMP/ADHD. Kurset sætter fokus på kombinationen af handicapforståelse og seksualitets betydning i forskellige henseender. Oplægsholderen kommer ind på hvilken indflydelse seksualitet har for den enkelte unge? Andre emner, der berøres er seksualpolitik og lovgivning? Der vil blive vist eksempler på, hvordan man helt konkret kan arbejde med emnet pubertet og seksualitet. Kurset veksler mellem foredrag og gruppearbejde.

Arrangør

Videnscenter for Autisme afholder dette kursus i samarbejde med Langagerskolen, Århus

Pris

Kr. 895,- inkl. forplejning

For yderligere oplysninger og tilmelding:

www.autisme.dk

Tlf.: 4511 4191 • Mail: info@autisme.dk

VIDENSCENTER FOR AUTISME

Seminar om magtanvendelse i folkeskolen

18. april 2005 i København

2. maj 2005 i Vejle

Hvad er magtanvendelse i folkeskolen? Hvordan kan vi forebygge magtanvendelse i folkeskolen? Hvordan får vi skabt åbenhed om magtanvendelse? Kan vi anvende lovgivningen til at minimere brug af magt? Hvordan kan vi forbedre den uddannelsesmæssige baggrund, så det bliver lettere at håndtere de kritiske situationer, der kan ende i brug af magt?

Dette er nogle af de spørgsmål, vi vil diskutere på to parallelle seminarer – et i København og et i Vejle. Seminarerne henvender sig til alle parter, bl.a. skoleledere, lærere, elever, forældre og tilsynsmyndigheder.

Baggrund for konferencen

Center for Ligebehandling af Handicappede og Børnerådet har lavet en undersøgelse om magtanvendelse i folkeskolens vidtgående specialundervisning. Den viser, at 75% af skolelederne og lærernes tillidsrepræsentanter oplever situationer i hverdagen, hvor de føler, det kan være nødvendigt at anvende magt over for eleverne. Samtidig viser undersøgelsen, at det er svært at definere begrebet „magt“. Man kan fx tale om fysisk og psykisk magt, magt som afstraffelse eller magt i forbindelse med omsorg.

På baggrund af undersøgelsen har vi følgende anbefalinger:

- Nye centrale regler om indberetningspligt af anvendt magt over for en elev
- Centralt fastsatte regler om procedure ved indberetning af magtanvendelse.
- Proceduren skal indeholde regler om skolelederens pligt til:
- En konkret stillingtagen til de enkelte magtanvendelsessituationer
- En generel drøftelse af magtanvendelse på skolen.
- Krav om at kommuner/amter orienteres om registreringerne
- Midler til uddannelse og supervision af lærerne.
- Undersøgelsen ligger på centrets hjemmeside www.clh.dk

Hvad skal der til for at realisere anbefalingerne? Det spørgsmål vil vi gerne have belyst på seminarerne. De forslag, der kommer, vil indgå i et idekatalog, dels over hvordan man minimerer anvendelsen af magt på skolerne, dels over hvordan man skal forholde sig, når magtanvendelsen alligevel har fundet sted. Dagens program vil bestå af en blanding af oplæg og temadiskussioner. For at sikre en så frugtbar diskussion som mulig, vil vi bede om, at du allerede ved tilmeldingen afkrydser, hvilket tema du især er interesseret i. Forud for konferencen vil du modtage en konferencemappe med relevant information samt spørgsmål til brug under temadrøftelserne.

Vi forventer ikke, at seminarerne giver et endeligt bud på en definition af begrebet „magt“. Men diskussionen af magtanvendelsen kan være med til at skabe rammer for brugen af magt og være med til at give redskaber, der kan minimere de situationer, hvor der i dag anvendes magt.

Da der er tale om to ens seminarer, vil vi på tilmeldingsblanketten bede om, at du afkrydser, hvilken dag du ønsker at deltage.

Program

- 09.00 Ankomst registrering og kaffe
- 09.30 Velkomst v/Mogens Wiederholt, leder af Center for Ligebehandling af Handicappede
- 09.40 Undersøgelsen om magtanvendelse i folkeskolen v/Ester Larsen, bestyrelsesformand i Center for Ligebehandling af Handicappede og formand for Det Centrale Handicapråd
- 10.00 Hvad siger Undervisningsministeriet til spørgsmålet om magtanvendelse i folkeskolen og til undersøgelsens anbefalinger?
Undervisningsminister Bertel Haarder modtog invitation til dette umiddelbart efter tiltrædelse i den nye ministerstilling og har derfor ved redaktionens afslutning ikke haft mulighed for at tage stilling til eventuel deltagelse
- 10.15 Hvad er magtanvendelse? v/Bo Hejlskov Jørgensen, psykolog og faglig medarbejder på Videnscenter for Autisme
- 11.00 Pause
- 11.15 Magtanvendelse og lovgivning v/Jørn Vestergaard, lektor, lic.jur., Københavns Universitet
- 12.00 Frokost
- 13.15 Hvordan kan der arbejdes med magtanvendelse på skolerne? v/Lone Beyer, skoleinspektør, Frejaskolen, Københavns Kommune
- 14.00 Introduktion til temadrøftelser v/Mogens Wiederholt, leder af Center for Ligebehandling af Handicappede
- 14.15 Temadrøftelser i grupper
1. Hvornår er der tale om magtanvendelse?
  2. Magtanvendelse og lovgivning
  3. Hvordan kan der arbejdes med magtanvendelsen på skolerne?
  4. Uddannelse og supervision af lærerne
- 15.15 Beskyttelse af elevernes retstilstand samt opsamling og afslutning v/Klaus Wilmann, formand for Børnerådet
- 15.45 Seminaret slutter

Tid & sted

Mandag den 18. april 2005
Radisson SAS Falconer Center
Falkoner Allé 9
2000 Frederiksberg

Mandag den 2. maj 2005
Munkebjerg Hotel
Munkebjergvej 125
7100 Vejle

Tilmelding

Center for Ligebehandling af
Handicappede
Bredgade 25, Sankt Annæ Passa-
ge, opg. F, 4. sal
1260 København K

Tlf.; 33 11 10 44
Fax: 33 11 10 82
E-mail: clh@clh.dk

Tilmelding kan ske på telefon,
e-mail, fax eller ved at sende til-
meldingsblanketten.

Man kan også tilmelde sig på:
www.clh.dk/magtanvendelse

Tilmelding senest den 1. april

Der er et deltagergebyr på 500
kr. per deltager.

Arrangørerne forbeholder sig ret
til at sortere i tilmeldingerne,
hvis ikke der er plads til alle. Der
sendes besked ud om deltagelsen
samt en konferencemappe, når
tilmeldingsfristen er udløbet.

En gråzone mellem overgreb, beskyttelse og det at være den, der har ansvaret som voksen – om magtanvendelse i specialskolen

–De børn, der går her på skolen, er umodne rent socialt. Det er vores ansvar at lære dem nogle sociale spille- og adfærdsregler. Og samtidig skal lærerne også sikres et ordentligt arbejdsmiljø, siger Lone Beyer, der er leder på Frejaskolen i København.

Af Helle Andrés, journalist
Foto: Michael Altschul

På væggen hænger fire pikto-grammer, der fortæller børnene, at de ikke må råbe, blive rasende, slå på andre og at de skal tale ordentligt til de voksne. Ovenover har et af børnene sat et tegning op af en voksen, knaldrød i hovedet og med knyttede hænder – med et stort kryds over. Hvad der gælder for børnene på Frejaskolen, gælder også den anden vej, er det klare signal.

Lone Beyer, der er skoleleder på Frejaskolen i København, siger om personalets holdning til magtanvendelse, eller rettere fastholdelse, som de vælger at kalde de situationer, hvor det er nødvendigt at gribe fysisk ind overfor et barn.

–Som demokratisk sindede mennesker bryder vi os ikke om magt. Vi definerer en fastholdelse som en handling, der sker, når et barn vil noget andet. Et eksempel kunne være, at en gruppe børn skal på udflugt, og på vej ind i bussen vil ét af børnene pludselig ikke med. I den akutte situation må den voksne tage beslutnin-

Piktogram tegnet af Ali - skolens regler skal også gælde de voksne.

gen: Skal barnet bæres op i bussen, eller skal hele gruppen vente til konflikten er drevet over?

Og hun drager en parallel til andre situationer med børn, der ikke er handicappede, hvor de voksne ofte må gribe ind: I trafikken eller køen i supermarkedet, hvor vi må beskytte eller tage ansvaret for noget, barnet ikke selv kan overskue.

Frejaskolen, der hører under Københavns Kommune, er en specialskole for normalt begavede børn med en diagnose indenfor autismespektret.

–Når vi har med autistiske børn at gøre, bevæger vi os i en gråzone mellem overgreb, beskyttelse og dét at være den, der har ansvaret som voksen. Det er en diskussion, der hele tiden foregår hos os.

På skolen er der en vel indarbejdet kommandovej, hvis et barn i løbet af en skoledag er blevet holdt fast – af den ene eller den anden grund. Medarbejderen skal samme dag skriftligt registrere og gøre rede for forløbet overfor ledelsen. Og barnet får altid besked med hjem i sin kontaktbog, så forældrene ved, hvad der er sket. Eller skolen ringer til dem og taler med dem om det.

–I langt de fleste situationer forstår og accepterer forældrene, hvad vi har måtte gøre. De kender jo deres børn og deres måder

at reagere på. Der, hvor kommunikationen kan gå galt, er i de tilfælde, hvor barnet hjemme aldrig kan finde på at reagere voldsomt ud ved at smide med ting eller slå på andre. Hvor barnet på skolen viser en side af sig selv, som forældrene ikke kender. Derhjemme kan det for eksempel være vant til, at omgivelserne retter sig helt og fuldt ind efter barnets mønster eller grænser. Det er klart, at konfliktstoffet er større her på skolen. Dels er vi færre voksne til flere børn. Dels er det vores opgave at lære dem nogle sociale spilleregler. De har autisme, og de går her blandt andet også for at lære, at indgå acceptabelt i socialt samspil. Vi er en specialskole, og vi følger børnene langt for at forstå deres specielle behov og på den måde prøve at forebygge eventuelle konflikter.

–Men lige her bliver alle parter skrøbelige, og samarbejdet mellem os og forældrene kan godt blive kompliceret. De har alle deres følelser overfor deres barn i klemme og regner med, at her – hvor personalet er specielt uddannet – burde det ikke ske. De har høje forventninger til vores kompetence. Og vi har vores faglige følelser i klemme.

Lone Beyer slår fast, at det er urealistisk at undgå at gribe fysisk ind overfor børnene, fordi de pga. deres funktionsvanskeligheder har svært ved at tage andres perspektiv og derved fremtræder umodne, socialt set. Men medarbejderne rustes fra begyndelsen til enten at forebygge eller håndtere konflikter med børnene så hensigtsmæssigt som muligt.

–En fastholdelse af et barn skal hverken bruges som straf eller ydmygelse, men ses som en måde at vise omsorg eller at beskytte på, siger Lone Beyer.

–Dels bliver medarbejderne sat ind i reglerne om, at alle fysiske fasholdelser skal registreres og meddeles til ledelsen og forældre. De lærer de mest lempelige måder at fastholde børnene på og bliver undervist i at være opmærksomme på de tegn, der kan være optakt til en konflikt, siger hun.

Forebyggelsen af konflikter er vigtig. Men når de uundgåeligt opstår, forsøger man at gribe dem an på en anderledes måde, end man ville med et ikke-autistisk barn: For eksempel kan det være hensigtsmæssigt at lade en anden person træde ind og erstatte den voksne, barnet startede konflikten med. Sådan et sce-

neskift kan virke godt. Eller man vælger at ”lukke” konflikten og tage problemet op senere, når barnet er faldet til ro.

–Vi har, som alle andre arbejdspladser, en sikkerhedsgruppe, hvor vi en gang om måneden ser på alle indberetningerne om fasholdelser. Det gør vi både af hensyn til børnene og personalets arbejdsmiljø. Kan vi se et mønster i noget, må vi se på hvilke muligheder, vi har for at løse det. Skal vi have pædagogisk eller psykologisk rådgivning. Eller måske vil det hjælpe at ændre kemi'en ved at rokere rundt på børn eller voksne i gruppen, siger Lone Beyer.

På Frejaskolen bruger man også den model, hvor en tredje-person sætter sig med voksen og barn og lag for lag går en tilspidset situation igennem – en slags mediation.

–Formålet er, at såvel barn som voksen skal blive opmærksomme på, at deres perspektiv kan være forskelligt. Og det handler hverken om at få ret eller at få fornemmelsen af at være forkert. Det handler om, at begge parter oplever, at de bliver hørt og respekteret. Vi har et ansvar for børnene på langt sigt. Og det er den daglige grundige håndtering af deres måde at reagere på, der gør en forskel, slår Lone Beyer fast. ✓

Selv om personalet følger børnene langt for at forstå dem, er det vigtigt at holde fast ved visse regler og krav i omgangen med andre.

”Hvorfor holder de mig, mor?”

Magtanvendelse er et stort problem i den vidtgående specialundervisning. Det kan man læse i en nyligt udgivet undersøgelsesrapport fra Center for Ligebehandling af Handicappede (CLH). Mange forældre til børn med autismspektrumtilstande kender problemet med magtanvendelser. De er glade for, at der nu bliver taget fat på dette tabubelagte emne, og at de bliver hørt. Forældrevinklen er tænkt med ind i et seminar, som CLH afholder som opfølgning på undersøgelsen om magtanvendelse. Seminaret henvender sig til skoleledere, lærere, tilsynsmyndigheder, elever og forældre.

Af Hanne Veje, projektmedarbejder,
Videnscenter for Autisme

Vi er hjemme hos Rebekka, som er alene med sin datter Anna, som er 12 år. Anna har vanskeligheder, der er forenede med syndromet Nonverbal Learning Disorder (NLD), som er en udviklingsforstyrrelse i autismspektret.

Anna har ikke altid haft det nemt i skolen, fordi det har været vanskeligt, at finde ud af at tilpasse hverdagen, så Anna kunne fungere i den. Rebekka hælder kaffe op til os, og fortæller om forløbet: ”I starten vidste vi jo ikke, at Anna havde NLD. Så Anna havde det jo ikke havde det særligt nemt i børnehaven, og alle troede, at hun bare reagerede på vores skilsmisse. Vi fik støtte på i børnehaven, i 10 timer om ugen. Men det hjalp jo ikke Anna i de timer, hvor der ikke var støtte. Hun kunne ikke rigtig klare alle de mange børn dernede, hun blev nemt forvirret og vild. Og det blev jo ikke bedre, da hun kom i folkeskolen, hvor vi ikke fik støttetimer. Skolen mente, at hun var superintelligent, fordi hun var så velfor-

muleret. Men alle de nye krav i skolen, dem kunne hun slet ikke honorere. Hun blev mobbet og kom op at slås konstant, og lærerne kunne slet ikke nå ind til hende.” Rebekka sætter koppen på sofabordet og fortsætter: ”Mine veninder talte om deres børns skolegang, hvor godt det gik og hvor fint de lærte alfabetet. Det var svært at snakke med om, for min Anna lærte ingenting, og der var aldrig andet end problemer. Det var også svært at indrømme, at mit barn havde det så dårligt og var oppe og slås næsten hver dag. Det føltes jo som om at det var mig, der ikke slog til. Så jeg var ked af det, lærerne var kede af det – og Anna var jo den der var mest ked af det. Til sidst nægtede hun at gå i skole, så jeg måtte slæbe hende derhen hver morgen, for jeg var jo nødt til at gå på arbejde. Det var hårdt, for man vil jo helst kysse en glad unge farvel om morgenen. Men jeg var nødt til at vente på at læreren kom, før jeg kunne gå. Så der ligesom var en til at tage over. Nogen gange var lærerne nødt til at holde An-

na tilbage, fordi hun prøvede at løbe efter mig. Andre gange ville hun forlade skolen midt i timerne og frikvartererne, og så var de jo nødt til at fastholde hende igen. Det var uholdbart, og jeg var til sidst rigtigt langt nede. Så kom skolepsykologen på og undersøgte Anna. Der fik vi så at vide, at Anna havde NLD. Det var rigtigt hårdt, at få klarhed over, hvad der var galt.” Rebekka rører i kaffen og ser ned i koppen. ”Skolepsykologen visiterede os videre til en specialklasse, under en anden folkeskole. Selvom Anna var frygteligt ked af at skule et helt nyt sted hen, så var jeg glad og lettet. Skolepsykologen fortalte mig, at der kun var seks børn i klassen, og det mente jeg, ville være smadder godt for Anna. Det ville hun ligesom bedre kunne overskue.”

Det kradser ved havedøren og Rebekka rejser sig og lukker en lille, gråstribet kat ind. Den spinder og smyger sig mod Rebekkas ben. Katten lunter ud i køkkenet, da Rebekka sætter sig i sofaen igen. Rebekka smi-

ler og forklarer: "Det er Annas kat. Den hedder Batman. Det er ellers en hunkat, men Anna går ret meget op i Batman, så det må katten altså leve med at hedde." Rebekka flytter koppen og viser mig nogle papirer, som hun har lagt frem på bordet. "Her er nogle rapporter om fastholdelser, som jeg har gemt. Jeg troede jo, at specialklassen ville være et virkeligt godt sted for sådan nogle børn som Anna, men det gik bare rigtigt skidt i begyndelsen. Skolen kunne ikke forstå papirerne fra skolepsykologen. Der stod ellers, at Anna ikke kunne forstå andre mennesker og sociale regler. Der stod ikke noget om at Anna ikke ville forstå, der stod at hun simpelthen ikke kunne. Men i specialklassen ville de gerne have, at Anna angrede, når hun gjorde noget forkert. Så de prøvede at fastholde hende fysisk, for at tale konflikter igennem med hende. Det var alt for forvirrende for hende. Hun gik helt i panik og kæmpede imod hver gang. Anna kan ikke så godt lide at blive rørt ved, for hun har taktile vanskeligheder, altså problemer med følesansen i huden. Hun hadede og frygtede de fastholdelser, og hun lærte ingenting af dem." Rebekka trækker et papir ud af stakken. "Det er alt sammen rapporter om fastholdelser, jeg syntes at det skete alt for tit den gang. Selvfølgelig var det godt at blive informeret. Men det var som om at de ikke brugte informationerne til at finde ud af, om ikke man kunne finde på andre metoder. Det var ligesom om, at hvis bare forældrene blev infor-

merede, så var alt i orden. Men sådan følte jeg det jo ikke." Rebekka peger på papiret. "Denne her rapport handler om engang, hvor lærerne skrev, at de var nødt til at være to mand om at holde hende." Rebekka ser væk, mens hun forsøger at få hold på følelserne. Rebekka ser på mig igen. "Jeg kunne godt forstå at lærerne dengang i folkeskolen holdt Anna tilbage, hvis hun prøvede at forlade skolen. Hun kunne jo blive kørt ned og alt muligt. Men jeg kunne ikke forstå, at lærerne i specialklassen holdt hende fast for at få hende til at angre og tale om en konflikt. Jeg følte, at de optrappede konflikten. For jeg kender jo Anna. Man kan kun tale konflikter igennem med hende, når hun er fredelig igen. Ikke mens det hele ramler for hende. Og hun har været meget ude af den, hvis de har været to til at holde hende. Hun var kun 128 cm. høj dengang, og vejede kun 24 kilo. Og Anna kom jo hjem og

spurgte: "Mor, hvorfor holder de mig?" Og det var svært at være loyal overfor skolen og lærerne, og forklare, at hun skulle gøre hvad de voksne sagde. For hun svarede jo, at hun ikke kunne forstå, hvad det var de ville have hende til." Rebekka forklarer, at der gik mere end et år på denne måde, før specialklassen fik tilført viden og supervision udefra. "Jeg kunne ikke få personalet til at forstå, at de gjorde tingene værre. De mente, at det var rigtigt godt at fastholde børnene i krav, og de mente jo kun, at de "holdt børnene". De opfattede det ikke som overgreb, men det gjorde Anna og jeg jo. Så det var først, da der kom en ny psykolog på, som kunne forklare hvad papirerne betød – hvad det var, der var Annas vanskeligheder. Den nye psykolog kunne også alle de rigtige udtryk for tingene, som jeg ikke kunne. Rebekka ser ud af vinduet og ser eftertænksom ud. Hun ser på mig og fortsætter ærligt: "Jeg var nok ikke altid

Modelfoto

lige god til vores skolemøder, for jeg blev jo mere og mere vred og frustreret, i takt med at Anna fik det dårligere og dårligere. Og det hjalp jo ikke noget, at lærerne ligesom sad og tænkte: "Hold da op en hysterisk mor". Det vidste jeg godt. Men det var svært for mig at holde til, at Anna var så ked af de fastholdelser. Så jo mere jeg prøvede at få lærerne til at forstå, at det var forkert at fastholde hende, jo værre blev vores samarbejde." Rebekka samler papirerne sammen i en lille bunke igen og tager en konvolut frem. "Jeg blev så lettet, da den nye psykolog hjalp skolen til en bedre forståelse af, hvordan Anna skulle takles." Rebekka åbner konvolutten og tager et brev frem, som hun rækker over til mig. "Psykologen skrev til skolen, at lærerne var nødt til at fungere som en slags filter og skjold for Anna. Altså som tolke nærmest, fordi Anna ikke forstår de ting hun oplever, sådan som andre gør. Psykologen skrev også, at man ikke kunne fungere som filter og tolk samtidigt med at man fastholdt Anna, og altså brugte magt. For det gjorde kun Anna angst, det hjalp hende slet ikke. Lærerne blev jo ret kede af det, for de mente, at de havde forsøgt at lære Anna konflikt-håndtering. De mente jo ikke, at de havde gjort noget forkert. Men efter at de forstod, at man ikke kunne forvente, at Anna kunne lære at angre eller at tale om konflikter, når hun var oppe og køre, så blev det hele meget nemmere. De holdt også op med at fastholde hende, og hun fik det selvfølgelig meget bedre. Psy-

kologen fik sat alting ind på en rigtig god kurs, Lærerne og jeg begyndte at tale sammen ud fra de samme opfattelser, så nu er der faktisk sjældent brug for psykologen. I dag har vi langt nemmere ved at nå til enighed om tingene."

Rebekka er medlem af Landsforeningen Autisme, i en lokalafdeling, der hedder NLD-gruppen. Her har Rebekka mødt andre forældre, som oplever de samme ting, som hun har oplevet. "Vi har et forum hvor vi skriver sammen. Der er mange med børn i specialtilbud, hvor børnene udsættes for fastholdelser. Jeg kender den der følelse i maven, som forældrene sidder med. Man forstår det ikke og man kan ikke acceptere det. Så ser man rødt og så bliver samarbejdet med skolen nærmest helt umuligt. Så er man den umulige unges ligeså umulige forældre. Så jeg skriver altid tilbage, at forældrene skal gå til møderne med et åbent og positivt sind - og med en masse is i maven. Man er nødt til at lære sig at rejse som ambassadør for sit barn. Ikke som sådan en aggressiv forsvarsadvokat. Lærerne gør jo deres bedste, ud fra de ting de har lært. Lærere synes jo heller ikke at det er fantastisk, at stå i situationer, hvor de er nødt til at fastholde børnene. Der er jo situationer, hvor det virkelig er nødvendigt. Hvis Anna er ved at fare lige i hovedet på en der driller hende, for eksempel. Hun forstår jo ikke hvor hårdt hun kan ramme den anden. Men der er mange situationer med magt-anvendelse, der kan undgås. Og

hvis man kan få et virkeligt godt samarbejde op at køre med skolen, er det jo godt for alle parter. Man kan lære hinanden meget, som lærere og forældre, hvis man kan blive enige om barnets vanskeligheder og hvad der er at stille op."

Rebekka ser på uret. Jeg ved, at Rebekka er nødt til at hente Anna hver dag efter skole. Annas skole ligger kun 10 minutter væk, og hun har gået der i 4 år. Men Anna kan ikke finde hjem, fordi hun har problemer med rum-retningssansen, hun ville simpelthen fare vild, hvis hun prøvede. Rebekka smiler undskyldende, og jeg forsikrer hende om, at interviewet er færdigt. Rebekka samler krusene sammen og afslutter: "Jeg kunne godt ønske mig, at mange af de andre forældre fik et skoletilbud som Annas. Lærerne har lært meget, efter at supervisionen blev koblet på. Lærerne taler også om, at de gerne vil på kurser, for at lære mere om Annas handicap. Det synes jeg er en god idé. De gør meget allerede, altså strukturer dagen for Anna, og de bebrejder hende ikke noget, men anviser tingene på en bedre måde i stedet. Lærerne forventer heller ikke længere, at Anna kan klare at være sammen med andre børn alene, uden opsyn. Men jeg kan godt forstå, hvis de gerne vil lære mere om forskellige pædagogiske metoder. Der er ret stor forskel på børnene i specialklassen, de har forskellige vanskeligheder. Det kræver utroligt meget af lærerne. Problemet har nok også været, at der er ikke så meget kendskab til NLD." Rebekka

rejser sig og stiller kopperne ud i køkkenet. Da hun kommer tilbage uddyber hun: "Jeg er glad for, at der er et godt samarbejde mellem mig og skolen nu, det er jo utroligt vigtigt. Det bedste er, at Anna ikke bliver fastholdt længere. Jeg tror, at det er med til, at Anna er blevet så rolig. Hun er ikke så vild mere, og hun slås heller ikke mere. Det har også betydet, at jeg ikke har ondt i maven, når telefonen ringer. Det havde jeg konstant i de første to-tre år på specialklassen. Man nåede altid at tænke: "Åh nej, hvad nu?" Sådan er det ikke mere. Anna udvikler sig positivt nu, og hun er næsten ikke stresset mere. Det er ret flot, når man tænker på, hvor kaotisk hendes verdensbillede ellers er."

Pluk fra debat om magtanvendelse, fra NLD-gruppens åbne forum:

· Jeg synes, at skolen straffer min dreng ufortjent, når de sender ham hjem hver gang, han træder ved siden af. En overgang blev han sendt hjem en gang om ugen, i gennemsnit. Det er en specialskole, så de må da vide, hvad det er de har med at gøre. Min dreng bliver fuldkommen knust hver gang. Han oplever det som at blive udelukket fra fællesskabet. Og det har han svært nok ved at fungere i, i forvejen. Han lærer ingenting af hjemsendelserne. Vi er ikke hjemme, og vi kan ikke tage fri, så han går hjem helt alene gennem Københavns gader. Det er simpelthen så utrygt. De ringer

til os, og fortæller, hvorfor han er blevet sendt hjem. Han er en gang blevet så vred, at han slog knytnæven ind i en væg. Læreren følte sig truet, og så blev han sendt hjem. Men drengen har aldrig slået nogen, aldrig nogen sinde. Det er helt håbløst. De skulle have givet ham ro. Så havde han jo sagt undskyld. Han bliver altid utroligt ked af det bagefter, hver gang han er blevet så vred. Han kan ikke gøre for, at han ikke kan styre følelserne. *(mor til 15 årig dreng, med NLD, i specialklasse)*

· For mange ved for lidt og bliver bange for børnene. Det er et stort problem. *(støttepædagog i en specialklasse)*

· På vej til arbejde i morges ringede min telefon... det var min dreng igen. Han er blevet fastholdt af en voksen, og skældt voldsomt ud. Som sædvanligt forstod han ikke hvad der var gået galt, og hvorfor han var blevet straffet. Han var gået fra skolen, og ringede fra landevejen, men jeg fik ham overtalt til at gå tilbage. Jeg siger, at jeg kommer. Jeg kører alt hvad jeg kan. Så ringer telefonen ringer igen. Det er min søn igen. Nu er han ved at få bank af de samme børn som i torsdags. Jeg siger, at jeg kører alt hvad jeg kan, men han må blive hos den voksne til vi kommer. Men indeni ved jeg godt, at han ikke har spor lyst til at gå tilbage til den voksne, der lige har fastholdt ham. Hold kæft hvor er det hårdt. *(mor til en dreng med NLD, der går i specialskole) ♣*

Autismeforskning gav pris

Professor i børne- og ungdomspsykiatri, Christopher Gillberg, er tildelt Philips Nordic Prize 2004 for neurologisk forskning.

Prisen, som er på 50.000 euro, skal anvendes til fortsat forskning inden for området.

Den svenske professor og overlæge i børne- og ungdomspsykiatri, Christopher Gillberg, der siden 1994 har været tilknyttet Odense Universitetshospital som gæsteforsker og forskningskonsulent, er en af verdens ledende inden for området.

Gillberg har mere end 30 års erfaring inden for børne- og ungdomspsykiatri, og hans forskning koncentrerer sig især om autisme og Aspergers syndrom.

HKH Kronprinsesse Mary overrakte prisvinder Christopher Gillberg den lille statuette, der fulgte med forskningsprisen på 50.000 euro.

Kilde: www.legatlisten.dk d. 15.12.04 ♣

Kommunernes viden om udviklingsforstyrrelser

Hvad ved kommunale sagsbehandlere om de vanskeligheder, man har som voksen, hvis man er normalt begavet med en udviklingsforstyrrelse som DAMP/ADHD eller autisme? Og oplever kommunerne, at der er tilstrækkelige kompensationsmuligheder for denne gruppe? Det har Center for Ligebehandling af Handicappede undersøgt i 2004.

Af Ane Esbesen, Center for Ligebehandling af Handicappede

Undersøgelsens spørgsmål er rettet mod kommunale afdelinger, der bevilger ydelser, der kan kompensere voksne med udviklingsforstyrrelser. Det kan være ydelser som praktisk bistand i hjemmet, socialpædagogisk bistand, hjælpemidler, bo- og aktivitetstilbud, revalidering, fleksjob og pension mv. 216 kommunale afdelinger har besvaret det spørgeskema, centret har sendt ud i forbindelse med undersøgelsen.

Få eller ingen erfaringer

Det er en generel tilbagemelding i undersøgelsen, at afdelingen ingen eller kun meget få erfaringer har med den gruppe mennesker (normalt begavede voksne med udviklingsforstyrrelser), undersøgelsen handler om. Begrundelsen er ofte, at afdelingens sagsområde, fx bevilling af hjælpemidler eller hjemmehjælp, ifølge afdelingen kun meget sjældent vil være relevant i disse situationer, eller der henvises til, at kommunen er lille og derfor kun har meget få eller ingen borgere med bestemte funktionsnedsættelser.

Viden om kompensationsbehov

I centrets spørgeskema spørges til afdelingens viden om vanskeligheder og kompensationsbehov hos normalt begavede voksne med udviklingsforstyrrelser. Her svarer halvdelen, at de i høj eller nogen grad har viden om området, mens den anden halvdel oplyser, at de i ringe grad eller slet ikke har den viden. Den viden, nogle kommunale afdelinger har, er langt overvejende opstået, som et resultat af konkrete sager.

Lov er bedre end virkelighed

Undersøgelsen viser også, at mange kommunale afdelinger (ca. $\frac{3}{4}$) vurderer, at loven ikke fuldt ud gør det muligt at kompensere voksne med udviklingsforstyrrelser. Derudover giver de eksisterende tilbud færre muligheder, end der egentlig kunne ligge i loven.

Faktisk skulle det vel gerne være sådan, at loven giver mulighed for alt det, der er brug for, og så kan der være situationer, hvor det konkrete tilbud mangler at

blive udviklet, fx i lokalområdet. Det er derfor ikke umiddelbart meget overraskende, at de eksisterende tilbuds muligheder vurderes lavere end lovgivningens. Når der nok alligevel er grund til at lægge ekstra mærke til vurderingen af både lovgivning og de eksisterende tilbud, skyldes det de supplerende forklaringer, som følger en del besvarelser af spørgeskemaerne.

Behov uden for lovgivning

I kommentarerne til undersøgelsen gør nogle afdelinger opmærksom på, at målgruppens funktionsnedsættelse ofte ikke er tilstrækkelig vidtgående til at berettige til de ydelser, personen kunne have brug for. De oplever altså, at den voksne har et behov, der falder uden for lovgivningen. Andre erfaringer viser, at det giver problemer at få klarlagt funktionsnedsættelsen, fx at få en diagnose. Selvom en diagnose ikke er nødvendig for at få støtte, er den ofte vigtig som dokumentation for behovet.

Det nævnes også i nogle besvarelser, at der mangler vigtige tilbud, såsom boliger med støtte,

aktiviteter med støtte, transport og støttepersoner med den nødvendige specialviden. Endelig nævnes manglende rummelighed på arbejdsmarkedet som en betydelig forhindring for mulighederne for, at den voksne kan komme i arbejde med revalidering eller fleksjob.

Forskel på diagnoser

I undersøgelsen skelner vi mellem voksne med DAMP/ADHD eller lignende, voksne med autistiske træk og voksne med andre lignende udviklingsforstyrrelser. Resultaterne i hvert enkelt spørgsmål varierer en smule fra gruppe til gruppe, og der er en tendens til mindre erfaring og færre muligheder for voksne med DAMP/ADHD og større erfaring med voksne, der har en eller anden form for autisme. Men svarene ligger ikke langt fra hinanden, og de erfaringer, der kan læses ud af undersøgelsen, er således generelle for hele gruppen.

Centrets formål med undersøgelsen er at se nærmere på vilkårene for voksne med DAMP/ADHD og lignende som eksempel på en handicapgruppe, der er ny, usynlig og hvor det kan være svært at forstå omfanget af funktionsnedsættelsen. Ud over den her omtalte undersøgelse af kommunernes viden på området vil centret i 2005 forsøge at undersøge de voksnes erfaringer med at få den nødvendige hjælp fra den kommunale forvaltning.

FAKTA: Hvad er DAMP og ADHD?

DAMP = Deficits in Attention, Motor control and Perception. En nordisk betegnelse. Mennesker med DAMP er kendetegnet ved at have opmærksomhedsproblemer og motoriske og perceptuelle forstyrrelser. Det betyder, at man har problemer med opmærksomhed, motorisk kontrol, opfattelse og bearbejdning af sanseindtryk fra kroppen og omverdenen. Både indlærings-evne og hukommelse kan være påvirket.

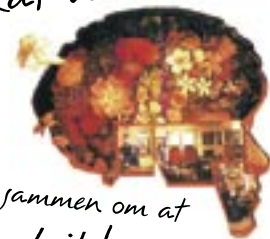
ADHD = Attention Deficit - hyperactivity Disorder. En betegnelse fra det amerikanske diagnosesystem DSM-IV, der vinder indpas verden over. Mennesker med ADHD er kendetegnet dels ved at have opmærksomhedsforstyrrelser eller hyperaktivitet og impulsivitet. Eller der kan være tale om en kombination af opmærksomhedsforstyrrelser og hyperaktivitet og impulsivitet.

DAMP-foreningen har overtaget ADHD som begreb for funktionsnedsættelsen og har skiftet navn til ADHD-foreningen. Læs mere om ADHD på : www.adhd.dk

Notatet om undersøgelsen kan læses på www.clh.dk ultimo januar 2005

Kilde: Center for Ligebehandling af Handicappede – Lighedstegn - den 20. December 2004

Skal vi

gå sammen om at

udvikle en struktur

reform

i specialundervisningen?

Fredag den 8. april 2005

Strukturreformen og specialundervisningen

Se invitation og program på **www.vispec.dk**

Videncenter for Specialpædagogik,
CVU København & Nordsjælland

Kursus for fagfolk

NLD (Nonverbal Learning Disorder) - diagnosekriterier og behandlingsmetoder

1. september 2005
i Varna Palæet, Aarhus

Temaer

- Diagnosekriterier for NLD samt forskelle og ligheder mellem NLD og andre autismespektrumtilstande
- Visuelle vanskeligheder og deres betydning for udvikling af empati
- Empatistyrrelse i teori og praksis
- Behandlingsmetoder - professionelt og i hjemmet

Oplægsholdere

- Bo Hejlskov Jørgensen, autoriseret psykolog
- Hanne Veje, NLD-konsulent

Pris

Kr. 1.100,- inkl. forplejning og materialer

For yderligere oplysninger og tilmelding:
www.autisme.dk
Tlf.: 4511 4191 • Mail: info@autisme.dk

Kursusprogram 2005/2006 - oversigt

Videnscenter for Autisme præsenterer hermed sit kursusprogram for efterår 2005 og forår 2006. Vi fortsætter det gode samarbejde med Aspergers Ressource Center, Samrådet af Specialskoler for Børn med Autisme, Center for Autisme, Langagerskolen, Børne- og Ungdomspsykiatrisk hospital i Risskov samt National Autistic Society i England. I Danmark går udviklingen i de kommende år mod en yderligere decentralisering af opgaveløsningen fra amt til kommune. Det betyder, at der vil være brug for at overføre den meget specialiserede viden i det amtslige system til det kommunale, lokale system af skoler, børnehaver m.v. Det er Videnscentrets opgave at understøtte denne vidensoverførsel, og vi udbyder derfor kurser, der kan være medvirkende til at ”klæde fagfolk på” til de nye opgaver.

16b

Skolebørn med Aspergers syndrom - hvad er deres forudsætninger og hvad skal der til?

Tid og sted	29.-31. august 2005 Moltkes Palæ, København
Oplægsholdere	Lene Kongsbak og Lone De Vroom, distriktpædagoger på Børne- og Ungdomspsykiatrisk Hospital, Århus
Målgruppe	Medarbejdere i folkeskoler, SFO eller fritidshjem med elever med Aspergers syndrom integreret
Pris	Kr. 2.900,- Arrangeres i samarbejde med Langagerskolen og Børne- og Ungdomspsykiatrisk Hospital, Århus

4b

NLD (Nonverbal Learning Disorder) - diagnosekriterier og behandlingsmetoder

Tid og sted	1. september 2005 Varna Palæet, Århus
Oplægsholdere	Psykolog, Bo Højlskov Jørgensen og NLD-konsulent, Hanne Vejle
Målgruppe	Fagfolk
Pris	Kr. 1.100,-

19

1st International Symposium on Autism Spectrum Disorders in a Forensic Context

Tid og sted	2.-3. September 2005 Moltkes Palæ, København
Oplægsholdere	se www.autisme.dk/forensic
Form	Plenumoplæg og præsentationer af forskningsbaseret viden
Sprog	Engelsk
Målgruppe	Fagfolk
Symposium-ledere	Peter Gottlieb, retspsykiater og Charlotte Holmer Jørgensen, konst. leder, Videnscenter for Autisme
Pris	Kr. 2.500,- Arrangeres i samarbejde med Justitsministeriet - Retspsykiatrisk Klinik

20

Tony Attwood: Voksne med Aspergers syndrom

Tid og sted	12. september 2005 Moltkes Palæ, København
Oplægsholder	Dr. Tony Attwood
Målgruppe	Fagfolk, pårørende og personer med Aspergers syndrom
Sprog	Let forståeligt engelsk
Pris	Kr. 1.250,- Arrangeres i samarbejde med Aspergers Ressource Center

Kursusprogram 2005/2006 - oversigt

21

Tony Attwood: Voksne med Aspergers syndrom

Tid og sted	13. september 2005 Moltkes Palæ, København
Oplægsholder	Dr. Tony Attwood
Målgruppe	Voksne mennesker med Aspergers syndrom og deres partner
Sprog	Let forståeligt engelsk
Pris	Kr. 800,- Arrangeres i samarbejde med Aspergers Ressource Center

22

Tony Attwood: Børn og unge med Aspergers syndrom (1) - generel introduktion

Tid og sted	15. september 2005 Skejby Sygehus, Århus
Oplægsholder	Dr. Tony Attwood
Målgruppe	Fagfolk og pårørende
Sprog	Engelsk med tolkning til dansk
Pris	Kr. 1.250,- Arrangeres i samarbejde med Center for Autisme og Samrådet af Specialskoler for børn med autisme

23

Tony Attwood: Børn og unge med Aspergers syndrom (2) - 'Videregående kursus', bl.a. om tillægslidelser og søskendeproblematik

Tid og sted	16. september 2005 Skejby Sygehus, Århus
Oplægsholder	Dr. Tony Attwood
Målgruppe	Fagfolk og pårørende
Sprog	Engelsk med tolkning til dansk
Pris	Kr. 1.250,- Arrangeres i samarbejde med Center for Autisme og Samrådet af Specialskoler for børn med autisme

3C

ABA i praksis - ABA i oplæring af små børn med autisme

Tid og sted	14.-15. september 2005 Ingeniørforeningens Mødecenter, København
Oplægsholder	Are Karlsson, specialkonsulent, Norge
Målgruppe	Fagfolk, der arbejder med børn med autisme
Sprog	Norsk
Pris	Kr. 2.500,-

13b

Førskolebørn med autisme- spektrumforstyrrelser - hvad skal der til?

Tid og sted	22. september 2005 Radisson SAS Limfjord Hotel, Ålborg
Oplægsholdere	Kirsten Malling, Grete Kristiansen og Susanne Toft fra Børne- og Ungdomspsykiatrisk Hospital i Risskov. De er alle 3 ansat i tværfaglige diagnosticeringsteams, og har mange års erfaring med vejledning/supervision i hjem, dag- og døgninstitutioner samt skoler og fritidsordninger.
Målgruppe	Fagfolk
Pris	Kr. 1.100,-

14b

Unge og voksne med Aspergers syndrom

Tid og sted	29. september 2005 Ingeniørforeningens Mødecenter, København
Oplægsholdere	Dorthe Hölck, leder af SORAS, et støtte og rådgivningscenter i Århus Amt for voksne med Aspergers syndrom og Mike Griebel, ekstern bruger i SORAS og ansat hos Specialisterne, hvor en af hans bedste kvalifikationer er, at han har Aspergers syndrom
Målgruppe	Fagfolk
Pris	Kr. 1.100,-

Kursusprogram 2005/2006 - oversigt

24	Pubertet og Autismespektrumstilstande - psykologiske og psykiatriske perspektiver (Internat)	6b	Seksualitet hos unge med autismespektrumtilstande og/eller DAMP/ADHD
Tid og sted	4. - 5. oktober 2005 Hotel Hedegården, Vejle	Tid og sted	6. oktober 2005 København
Oplægsholdere	Psykologerne Trine Uhrskov og Bo Hejlskov Jørgensen, Børne- og ungdomspsykiater, Ole Sylvester Jørgensen og Teit og Tobias som har Aspergers syndrom	Oplægsholder	Thue Sommer, socialpædagog og seksualvejleder
Målgruppe	Forældre - max. 40 deltagere	Målgruppe	Fagfolk, der i det daglige arbejde er sammen med mennesker med autismespektrumtilstande og/eller svær DAMP/ADHD
Pris	Kr. 2.500,- inkl. overnatning Arrangeres i samarbejde med Aspergers Ressource Center	Pris	Kr. 895,- Arrangeres i samarbejde med Langagerskolen
25	KAT-kassen og AKT børn (børn med adfærd, kontakt- og trivselsvanskeligheder)	18b	Autistisk tænkning - et spørgsmål om stil - kognitiv stil!
Tid og sted	27. oktober 2005 Østerbrohuset, København	Tid og sted	17. november 2005 Mødecenter Odense
Oplægsholdere	Psykologerne Kirsten Callesen og Trine Uhrskov	Oplægsholdere	Psykolog, Bo Hejlskov Jørgensen, psykolog, Trine Uhrskov og Aage Sinkbæk, som selv har Aspergers syndrom
Målgruppe	Fagfolk: PPR-psykologer, lærere, pædagoger m.v.	Målgruppe	Fagfolk og forældre
Pris	600,- Arrangeres i samarbejde med Aspergers Ressource Center	Pris	Kr. 1.100,- Arrangeres i samarbejde med Aspergers Ressource Center
26	Konference: Håndtering af problemskabende adfærd - på vej mod udviklingen af evidensbaseret praksis - Studio III	1	Pubertet og Autismespektrumstilstande - psykologiske og psykiatriske perspektiver
Tid og sted	23. november 2005 København	Tid og sted	26. - 27. januar 2006 Østerbrohuset, København
Oplægsholder	Andy McDonnell, klinisk psykolog og leder af The Studio III Group	Oplægsholdere	Psykolog, Trine Uhrskov og psykolog, Bo Hejlskov Jørgensen, Børne- og ungdomspsykiater, Ole Sylvester Jørgensen og Teit og Tobias som har Aspergers syndrom
Målgruppe	Fagfolk og forældre	Målgruppe	Fagfolk - max. 50 deltagere
Sprog	Engelsk med tolkning til dansk	Pris	Forventet pris: Kr. 2.200,- Arrangeres i samarbejde med Aspergers Ressource Center
Pris	Forventet pris: Kr. 600,-		

Kursusprogram 2005/2006 - oversigt

2

Kognitiv adfærdsterapi til unge og voksne med autismespektrumtilstande

Tid og sted	9. februar 2006 Østerbrohuset, København
Oplægsholdere	Psykologerne Kirsten Callesen og Trine Uhrskov
Målgruppe	Psykologer, terapeuter, behandlere, personale på børne- og ungdoms-psykiatriske afdelinger, lærere og pædagoger
Pris	Kr. 800,- Arrangeres i samarbejde med Aspergers Ressource Center

3

Pionergrupper - en forældreuddannelse i Københavns Kommune - en præsentation

Tid og sted	9. marts 2006 Mødeceter Odense
Oplægsholdere	Psykologerne Kirsten Callesen og Trine Uhrskov
Målgruppe	Socialrådgivere, psykologer, lærere, pædagoger, handikapcentre, forældre
Pris	Kr. 1.100,- Arrangeres i samarbejde med Aspergers Ressource Center

4

Træningskursus i Early Bird modellen - en forældreuddannelse

Tid og sted	9.-11. maj 2006 København
Oplægsholdere	Centerleder, Jo Stevens, centerleder for the Early Bird Centre, UK
Målgruppe	Fagfolk - max. 15 deltagere
Sprog	Engelsk
Pris	Kr. 13.900,- inkl. træningsmanual, forældremanual og autorisation til at undervise (certifikat)

En udførlig beskrivelse af kurserne med program findes på vores hjemmeside [www. autisme.dk](http://www.autisme.dk). Der kan komme flere kursusaktiviteter, ud over de nævnte her i kataloget. Du kan følge udbudet på vores hjemmeside.

Velkommen på vores kurser og konferencer.

Charlotte Holmer Jørgensen
Konst. centerleder

Forandringer der mærkes – om paradigmeskifte i arbejdet med borgere med nonverbalt sprog

Af Jørgen Møller Christiansen, Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA)
og Inger Lynggaard, viceforstander, Agerbækhuse

Agerbækhuse har haft det voldsforebyggende arbejde på dagsordenen de seneste mange år. Forekomsten af vold er blevet kortlagt i flere omgange, senest i 2004. Vold i arbejdsmiljøet er stadig et problem, men kortlægningen viser, at det er blevet reduceret betydeligt gennem årene. Der er lavet voldsanalyser og arbejdet med udviklingsplaner. Der er formuleret en voldspolitik, og etableret kollegial psykisk førstehjælp, den såkaldte ambulancetjeneste. Det forebyggende arbejde er indtænkt i den pædagogiske praksis, i modtagelsen af nyansatte, og i det hele taget i etikken og værdigrundlaget for Agerbækhuse.

I 1994 kunne personalet i Agerbækhuse konstatere, at vold mod medarbejderne var gradvis reduceret med omkring 30 % i perioden 1991-1994. Indberetninger af magtanvendelser var faldet fra 77 til 15. Personaleudskiftningen var reduceret, og beboernes samlede medicinforbrug var faldet. Der var en klar fornemmelse af, at indsatsen nytter, og det kunne dokumenteres. I 2004 blevet der gennemført en opfølgende analyse, og kortlægningen viste, at der stadig kan spores fremgang. Hvordan det er opnået vil vi illustrere ud fra den

konkrete indsats i et af husene i Agerbækhuse.

Beretning fra et hus, hvor hverdagen er ændret

I huset bor 7 beboere med betydelig og varig udviklingshæmning/kontaktafvigende adfærd. I 1991 kunne der ud fra kortlægningen af vold i huset konstateres 54 episoder; i 2004 var der i undersøgelsesperioden stort set ingen hændelser. Der er dagligt behov for konflikthåndtering, men egentlig vold er der langt imellem. Når det indtræffer tages episoden op – selv de mere bagatelagtige - og personalet drøfter og analyserer i fællesskab, hvad der kan uddrages af læring af det hændte.

I huset har der i perioden 1991-2004 været en vis udskiftning af beboere, men risikoen for uadreegerende adfærd er så at sige den samme. Fem ud af de syv beboere kan være uadreegerende, og de to øvrige kan være igangsættende. På trods heraf er konflikterne og volden betydeligt reduceret. Det er opnået ved, at personalet har arbejdet bevidst og målrettet, og processen har forløbet over 2-3 år. Der har været sat ind på mange felter, og det opnåede resultat udspringer

ikke af ét, men af en kombination af flere initiativer, hvor vigtige indsatsområder har været:

Fokus på den enkelte beboer

Tidligere tænkte man beboerne som en gruppe og mindre på den enkeltes behov. Dagligdagen var strukturelt meget stram. Og strukturen var vigtig. Holdningen og fokus er i dag skiftet. Nu er det den enkelte beboers behov, der er anvisningsgivende, også i forhold til strukturen. Før som nu er målet: *Vi vil det bedste for beboeren.* Men der har været et paradigmeskift:

Eksempler på skiftet:

- Før tog man alle eller mange beboere med på gåtur sammen: Fællesskabet og de fælles oplevelser var vigtige, men at have mange med gav ofte problemer og konflikter. I dag splitter man gruppen op fx ud fra, hvem der matcher hinanden, hvem kan have glæde af hinanden. Personalet har erfaret, at konfliktniveauet mindskes, og beboernes oplevelser bliver ikke mindre, tværtimod.

- Skift i forståelsen af beboeren: *"Hvis NN vil et eller andet, så et*

det vigtigt for hende. I dag vil jeg hellere være afventende og støttende, selvom det tager tid, eller jeg ikke synes, det er vigtigt. Hvis jeg kun bestemmer, så har vi konflikten. Beboeren har fået medbestemmelse, og tankegangen er: Det er den, jeg er sammen med, der selv bestemmer, så godt som hun kan. Der er mange ting, hun kan, og det får hun så i høj grad lov til”, udtaler en socialpædagog.

Fælles uddannelse og tid til fælles refleksion

Personalegruppen har været gennem et fælles internt kursusforløb i ”Det kan nytte”, hvor der er sat fokus på den udviklingshæmmedes udviklingsniveau, følelser og egen kraft og på magtfri pædagogik. Der er arbejdet meget med at skabe et rum, hvor hele personalegruppen kan være, byde ind med noget, og lære af hinanden. Det uddannelsesmæssige er prioriteret højt. Det har været en øvelse at få skabt tid til team-drøftelser, da det meget praktiske og driftsmæssige som bekendt hele tiden trænger sig på og kan komme til at tage al tid og overskygge beboerens oplevelse og pædagogikken. Ændringen er ikke kommet i kraft af et bedre vikarbudget eller tildeling af flere timer. Tværtimod. Det er sket gennem en prioritering og ved at tænke arbejdsplanen på en ny måde. Mødemæssigt har man fået adskilt det administrative/driftsmæssige og det uddannelsesmæssige. Man har arbejdet med mødeformen og prioritering af dagsordenen. Når der er en beboer, der har det dår-

ligt, så er det her, man sætter ind først. Og man er meget bevidst om, hvordan de økonomiske ressourcer skal anvendes – og sikre, at der også ”gemmes lidt til natten”, som lederen udtrykker det.

Være foran – men beboeren er medbestemmende

Det er skabt en fælles bevidsthed om og forståelse af, at det er os/personalet, der sætter rammerne, som lederen udtrykker det: *”Vi skal kunne bistå og hjælpe beboerne, men vi er også nødt til at skabe et strukturelt felt, ellers bliver det det rene kaos”*. Der er ikke tale om en helt anden struktur, men et skift fra en mere stram til en mere indfølelse struktur. Fra en mere ydre til en mere indre styring. Skiftet har været svært for personalet, og de oplevede starten kaotisk, og i perioder var der en tendens til at gå tilbage, klamre sig til den gamle, velkendte struktur. Efterhånd-

den erfarede man nytten af skiftet. Man forsøger aktuelt at indarbejde målet, at beboerne skal have ½ times individuelt tilbud, når beboeren om eftermiddagen kommer hjem fra ekstern dagtilbud. Én ud af de 2-3 personer går fra med en af beboerne og laver fx motoriske øvelser, giver massage, eller læser/ser bøger med beboeren. Der arbejdes ud fra filosofien: Hvis den enkelte beboer bliver tilgodeset ½-1 time, så kan beboeren bedre klare at passe og beskæftige sig selv. Tiltaget har givet den gevinst, at konfliktniveauet er mindsket. Tidligere oplevede man hyppigt, at hvis beboeren ikke fik den ønskede personalekontakt, så blev hun udadreagerende over for de andre beboere, og så kom de voldelige konflikter. Personalet frygtede på undersøgelsestidspunktet, at det bliver vanskeligt at opfylde målet, da huset og hele Agerbækhuset på ny skal gennemføre en større økonomisk besparelse.

Før

Jeg kommer med min dagsorden, og jeg synes, at du skal flytte dig herfra og hertil. Du skal udvikle dig i det, du kan.

Nu

Du er, som du er, og det har du ret til at være. Jeg skal se dit initiativ, og det skal være mit udgangspunkt.

Udviklingsbeskrivelser

Personalet har brugt meget tid på i fællesskab at udfærdige udviklingsbeskrivelser for hver enkelt beboer. Et middel til at give specifik viden om beboerens udviklingsniveau. Det har givet viden og forståelse af, hvorfor beboeren gør, som han gør og hvordan personalet skal møde og etablere meningsfuldt samspil med ham. Det har skabt større viden om, hvornår personalet skal gå ind og tage ansvar.

Åbenhed, dialog og læring

Der er arbejdet intensivt med voldelige episoder, dilemmaer og tilspidsede situationer, hvor personalet i en åben og fælles dialog har drøftet, om det kunne være undgået, og om man kunne have gjort noget anderledes. Det samme gøres, når personalet har grebet ind i selvbestemmelsesretten i form af fysisk magtanvendelse. I fællesskab uddrages, hvad der kan læres ud fra det hændte, så man næste gang kan være bedre på forkant med situationen. En socialpædagog fortæller: *“Hvis jeg føler mig sikker og signalerer til beboeren: Vi skal nok klare det – så går det. Beboerne aflæser straks, hvis jeg er usikker, nervøs eller uden jordforbindelse – så bliver de også nervøse og reagerer”*.

Personalegruppen udtrykker endvidere i enighed, at de i dagligdagen er blevet bedre til at gå ind og give hinanden feedback, anvisninger og råd uden det tages fortrydeligt op.

Samarbejdet

Man har trænet i samarbejdet og har haft konsulentstøtte ude fra. Der er arbejdet ud fra filosofien: Man kan ikke melde sig ud af samarbejdet og tro, at man kan få pædagogikken til at fungere. Et velfungerende samarbejde er en af forudsætningerne for at opgaven med beboerne kan løftes og den pædagogiske faglighed udvikles.

Fælles forståelse

Tidligere havde personalet ikke helt en fælles forståelse af den daglige pædagogiske praksis fx det at intervenere i konflikter. Gennem at sætte ord på beboerens handlinger, fælles refleksion og træning er der skabt en fælles holdning og forståelse af, hvad der bør gøres.

Overlevering ved personale-skifte

Der er afsat tid, så det indgående og udgående personale kan drøfte, hvordan beboerne har haft det, om der er sket noget specielt, om nogen har haft usædvanligt behov for støtte eller om der er forhold, som der skal fokuseres på i de kommende timer.

I tilknytning til overleveringen er der desuden arbejdet med informationsbøgerne. Tidligere indeholdt bøgerne en del uvæsentlig information og var overskuelige. Bøgerne er blevet forenklet. Man kan nu hurtigt gå

ind og se under “meget vigtigt”, fx om en beboer har haft epileptiske anfald, været “oppe at køre” eller ikke sovet ordentligt. Man har desuden oparbejdet en fælles forståelse af, hvad informationen betyder.

Indkøring af nye medarbejdere

Man har sat indkøringsperioden for nyansatte væsentligt op. En nyansat fortæller: *“Den er ikke lang nok endnu, men kulturen i huset er, at jeg altid kan spørge, og der er altid plads til at spørge om alting”*. I huset er man bevidst om og prøver at undgå, at nyansatte er alene med beboerne. Hvis det er nødvendigt pga. ressourcerne, så har den nyansatte den sikkerhed, at hvis situationen tilspidser sig, så kan de altid ringe til én af de “gamle” personale derhjemme, og vedkommende vil være der så hurtigt som muligt.

Processen og fremtiden

Lederen sammenfatter processen sådan: *“I starten – for tre år siden – var vi på fuldt blus. Det viste sig at være for meget. Så satte vi tempoet ned, men nu har vi været på slowmotion i lidt for lang tid”. Næste målsætning bliver svar: “Vi skal udvikle og være bedre til at leve i det nye – men det skal ske samtidig med, at vi skal gennemføre en besparelse på 10%. Let bliver det ikke”*. ♪

Kursus for fagfolk

To dages træningskursus i Studio III for fagfolk, der arbejder med børn og unge med autismespektrumtilstande - At håndtere problemskabende adfærd

24. – 25. november på Geelsgårdskolen, Virum

Oplægsholder

Andy McDonell

Sprog

Engelsk

Målgruppe

Fagfolk – max. 20 deltagere

Kursusansvarlige

Charlotte Holmer Jørgensen, Konst. centerleder og
Bo Hejlskov Jørgensen, psykolog og faglig konsulent

Baggrund

I England anvendes Studio III metoden i tilbud, hvor der er risiko for at opleve problemskabende adfærd. Det kan være blandt børn, unge og voksne på et tidligt udviklingsniveau, med udviklingsforstyrrelser (autismespektrumtilstande og opmærksomhedsforstyrrelser), adfærdsproblemer samt hos sent udviklede.

Den engelske landsforening National Autistic Society har stor glæde af denne metode i deres skoler og andre tilbud for børn, unge og voksne med autismespektrumtilstande. I forlængelse af resultaterne af den nye undersøgelse, som Center for Ligebehandling af Handicappede har gennemført og publiceret i en ny rapport om magtanvendelse i specialskoler og – klasser, finder Videnscentret det naturligt at præsentere denne metode i Danmark.

Indledningsvis har vi valgt at præsentere metoden på en heldagskonference (med tolkning til dansk) for både forældre og fagfolk og på et to dages træningskursus kun for fagfolk og uden tolkning. På længere sigt vil vi afgøre, om der skal afholdes flere træningskurser, og om kurserne også skal afholdes for forældre, vedr. voksne etc.

Formålet med det to dages træningskursus er

- At øge deltageres tiltro til at håndtere problemskabende adfærd
- At indføre deltagerne i principperne i og fordelene ved ikke at anvende magt
- At øge deltageres tiltro til at håndtere problemskabende adfærd
- At indføre deltagerne i principperne i og fordelene ved ikke at anvende magt
- At demonstrere hvor vigtigt det er, at forstå hvordan fagfolks adfærd påvirker brugere og elever

- At give fagfolk værktøjer til "at tage luften ud af" problemsituationer for at mindske behovet for magtanvendelse
- At formidle viden til deltagerne om nogle af årsagerne til problemskabende adfærd så der skabes et positivt billede af brugere og elever blandt personalet
- At forstå hvor vigtigt det er at følge lovgivningen samt behov for at udvikle gode retningslinier i forhold til problemskabende adfærd
- At fremhæve vigtigheden af og forståelsen for debriefing efter en problematisk situation
- At give deltagerne nogle interventionsredskaber, som er sikre og acceptable både for fagfolk og unge mennesker med autismespektrumtilstande

Formålet med kurset er at præsentere, hvordan man håndterer problemskabende adfærd på en ikke-voldelig, nænsom og værdig måde ved at give deltagerne en bedre forståelse for og indsigt i problemskabende adfærd. Desuden vil deltagerne lære, hvordan man sætter fokus på en "low arousal" tilgang.

Studio III trænerne har undervist igennem mange år i håndtering af problemskabende adfærd, og kurserne tager udgangspunkt i forskningsbaseret viden, fra studier udført på bo- og aflastningsinstitutioner samt skoler. Kursernes formål er, at tilføre deltagerne den viden og de redskaber, de har brug for at håndtere problemskabende adfærd, så forholdene omkring børn og unge forbedres, og personalet kan begynde at udvikle mere positive relationer til dem. Man oplever også ofte, at deltagerne efter kurset føler sig mere selvsikre og trygge på deres arbejdspladser, de glæder sig mere over arbejdet, forhåbentlig med mindre stress.

Den første dag på kurset handler om retslige forhold og menneskerettigheder, og trænerne forklarer vigtigheden af at udvikle retningslinier på området, som styrker: forståelse af den aggressive adfærds natur hos unge mennesker med Autismespektrumtilstande; deltagerens egne reaktioner og tolerance over for problemskabende adfærd; forståelse af årsagerne til problemskabende adfærd. Derudover introduceres en "low arousal" tilgang (hermed menes interaktion, afvæbning og strategier til at flytte opmærksomheden/distrahere); introduktion til debriefing (hvorfor er det nødvendigt og hvordan?) og endelig en kort introduktion til fysiske værktøjer.

Den anden dag kombineres nænsomme fysiske værktøjer med den viden deltagerne har fået på den første dag. Studio III understreger meget, at fysisk magtanvendelse er absolut sidste udvej og lige meget hvor nænsom den er, vil man foretrække slet ikke at anvende fysisk magt. På den anden side, er der situationer, hvor det kan blive nødvendigt.

Forskning viser hvilken problemskabende fysisk adfærd, der er mest almindelig, og kurset kommer ind på, hvordan man håndterer disse former for adfærd. De fysiske værktøjer man lærer er meget nænsomme, enkle og lette at lære, og fungerer, fordi de er udviklede til at være en del af den ikke-konfronterende tilgang med det formål at "tage luften ud" af truende situationer.

Den sidste del af kurset er at lære beherskede metoder. Deltagerne lærer at følge med en elev eller et ungt menneske for at skabe tryghed, og give dem mulighed for at falde til ro. At bruge bevægelse for at "tage luften ud" af truende situationer medfører desuden at man undgår fastholdelse, som kan være meget provokerende. Studio III trænerne vil gerne fremhæve, at filosofien bag kurset er at bruge magtanvendelse så lidt som muligt og at der findes gode alternativer. Hver gang man bruger magt og fastholder er det i erkendelse af, at man ikke længere magter situationen. Der vil dog være situationer, hvor der vil være behov for fastholdelse. En fastholdelse giver personalet mulighed for at tale med den unge, som så kan vælge at falde til ro og blive sluppet, så den unge får valgmuligheder og dermed kontrol. De fleste andre magtanvendelsesmetoder giver ikke den unge nogle muligheder i forhold til valg eller kontrol, og det ender ofte med kaos.

Under kurset vil deltagerne lære nogle få fysiske metoder, så der vil indgå en begrænset fysisk berøring. Deltagerens påklædning anbefales at være løst tøj og behagelige sko. Ingen høje hæle eller sandaler.

Pris

Kr. 2.500,-

For yderligere oplysninger og tilmelding:

www.autisme.dk

Tlf.: 4511 4191 • Mail: info@autisme.dk

Pludselig blandt de bedste

Morten stred sig gennem otte lange år i folkeskolen med hjælp fra støttelærer og medicin. Da han begyndte at pjække og altid havde ondt i maven, kom han på specialskole. Her fik han pludselig topkarakterer

Af Bille Sterll, pressekontakt, Socialpædagogernes Landsforbund

- Det var rigtig fedt. Jeg blev rost, fordi jeg var så åben. Nu var jeg en af de bedste.

De store blå øjne i det spinkle ansigt lyser op. Morten Lindhard Hedegaard husker klart, dengang han startede i 9. klasse på Langagerskolen. Efter otte år i folkeskolen havde han svært ved at samle tankerne og han kunne ikke følge med i timerne.

Som dreng gik han op i astronomi og teknik. Han holdt af at læse. Han lånte stakkevis af bøger på biblioteket og pløjede sig glad gennem Lademanns Leksikon. Hans mor tænkte tit, at Morten var lidt speciel. Der var noget, som ikke var helt, som det skulle være. Men han var stille og passede sig selv. I SFO'en kaldte de ham et radiatorbarn, fordi han tit bare stod ved radiatoren og kikkede på de andre.

I dag er Morten Lindhard Hedegaard 18 år og elev på Langagerskolen, en af Århus Amts specialskoler for børn og unge med autisme og DAMP. Sammen med en håndfuld andre unge forbereder han sig på livet som voksen. De træner hverdagsliv på egen hånd og planlægger fremti-

den. Samtidig læser Morten engelsk på VUC.

Forud ligger årevis af støtteundervisning, samtaler med lærerne og medicinen Ritalin, som Morten tager for bedre at kunne koncentrere sig.

- Jeg fik ikke rigtig lavet mine lektier, og jeg fulgte ikke så meget med i timerne. Jeg har leget en del med viskelæder, husker Morten Lindhard Hedegaard.
- Du sad og tegnede robotter, indskyder hans mor, Susanne Hedegaard.

I fjerde klasse fik Morten i første omgang diagnosen opmærksomhedsforstyrrelser.
- Men jeg syntes hans symptomer lignede Aspergers syndrom. Nogle bekendte havde et barn med Asperger og jo mere, jeg hørte om det, jo mere syntes jeg det lød som Morten, siger Susanne Hedegaard. Hun måtte nærmest insistere på at få sin søn undersøgt igen, og året efter fik han så diagnosen Aspergers syndrom.

Altid ondt i maven

Trods diagnosen fortsatte Morten i den almindelige kommuneskole i Århus-forstaden Åbyhøj.

Men selv hans interesse for teknikken hjalp ham ikke på skolebænken. I 9. klasse havde Morten seks støttetimer om ugen. De to gik til gymnastik. Så var der fire timer tilbage om ugen til de andre fag.

- Det var jo ikke engang en time om dagen, siger Susanne Hedegaard.

Støttelæreren hjalp Morten med at holde fokus på skoleopgaverne i dansk og matematik.
- Det hjalp gevaldigt med Ritalin, men det haltedede stadig med lektierne. Jeg fik egentlig aldrig helt styr på det faglige, fortæller Morten Hedegaard.

Sådan kunne Mortens skoleforløb have fortsat tiden ud, hvis ikke han i slutningen af 8. klasse var begyndt at pjække. Hans mor gik hjemmefra om morgenen lidt før ham, og så blev han bare hjemme. Her sad han foran computeren og spillede. Der gik 14 dage, før en af lærerne ringede for at høre, om han var ude at rejse.

- Jeg havde ikke lyst til at gå i skole. Men jeg blev nødt til at gå derhen for at hente en jakke. Det måtte jeg planlægge, fortæller Morten Lindhard Hedegaard.

ANTISM

1. internationale symposium om autismespektrumtilstande i en retspsykiatrisk kontekst

Oplægsholdere

Professor Digby Tantam
professor, the University of Sheffield
and Director of the Centre for the Study
of Conflict and Reconciliation, UK.

Titel på oplæg: Forøger det risikoen for
lovovertrædelser hvis man har en autisme-
spektrumtilstand og i givet fald hvorfor?

Marianne Kristiansson
overlæge, The National Board of Forensic
Medicine, Sweden.

Titel på oplæg: Retspsykiatrisk risikovurdering.

Dr. Peter Kramp
director, Justitsministeriet, Retspsykiatrisk Klinik.

Titel på oplæg: Autisme og straffeloven.

Richard Mills
direktør for forskning, National Autistic
Society, UK.

Titel på oplæg: Autismespektrumtilstande i
sikrede hospitalsafdelinger i UK – aktuelle
problemstillinger for politikere, klinikere
og behandlere.

Henrik Söderström
medicinsk director, Retspsykiatrisk Klinik, Malmø.

Titel på oplæg: Autistiske træk, empati og
udviklingen af personlighedsforstyrrelser inden
for det retslige område.

Lena Nylander
administrerende overlæge af
Det Neuropsykiatriske Team,
Universitetshospitalet, Lund.

Titel på oplæg: Voksne med autismespektrum-
tilstande – diagnostisk procedure og differential
diagnoser.

Greg O'Brien
professor, Rådgivende psykiater
Northgate & Prudhoe NHS Trust, UK.

Titel på oplæg: Autisme, mental retardering
og lovovertrædelser.

Forskere og fagfolk inviteres til det 1. internationale symposium om autismespektrumtilstande i en retspsykiatrisk kontekst. Symposiet afholdes den 2. og 3. september 2005 i Moltkes Palæ, København.

Symposiet rummer formidling af forskning fra anerkendte forskere fra hele verden. Der vil være plenumoplæg, parallelle temaoplæg, workshops/paper-præsentationer samt poster-sessions/markedsplads.

Symposiet afholdes på Moltkes Palæ, som med sin placering og faciliteter vil udgøre en central og ideel ramme omkring det internationale arrangement. Moltkes Palæ blev bygget i år 1702 og gennem generationer har det smukke palæ været anvendt til utallige festlige begivenheder, møder, jubilæer og bryllupper.

Der forventes indlæg i workshops fra forskere fra andre lande, se venligst det endelige program på www.autisme.dk

Pris

Pris for deltagelse i symposiet er ved tilmelding før den 1. juni 2005: kr. 2.500 - ved tilmelding efter den 1. juni 2005: kr. 2.800 inklusiv materialer, forplejning, festmiddag samt adgang til alle konferencens foredrag. Tilmeldingsfrist til symposiet er den 2. juli 2005. Der fremsendes bekræftelse på tilmelding, når betalingen registreres.

Sprog

Symposiet vil foregå på engelsk

Tilmelding samt oplysninger om hoteller m.m.

Via internettet: www.autisme.dk/forensic

Registrering og information

Registrering ved ankomst til Moltkes Palæ foregår ved informations- og registreringsranken. Her udleveres program, conferencebagde m.m.

Åbningstid

01.09.05: 16:00 - 18:00

02.09.05: 08:00 -

03.09.05: 08:00 -

Yderligere oplysninger
Telefon 45 11 41 91 eller via
www.autisme.dk

Arrangører

Justitsministeriet
Retspsykiatrisk Klinik

VIDENSCENTER FOR AUTISME

Og hans mor mindes, hvordan skolen på samme tidspunkt havde besøg af en skoleklasse fra Tyskland:

- Jeg undrede mig over, hvorfor der ikke boede nogle af tyskerne hos os. Og bagefter kan jeg se, at der var flere ledetråde. Men Morten havde altid en forklaring klar. Morten fik en støtteperson, der sørgede for, at han kom af sted om morgenen. Men han var tit syg. Han havde for ondt i maven til at gå i skole.

Først i 9. klasse kom Morten på en specialskole for autistiske børn. Og pludselig var det en glad dreng, som kom hjem fra skole hver dag. Han holdt helt op med at have ondt i maven.

- Jeg er blevet meget bedre til at høre efter andre. Jeg gik fra at høre til de dårligste til at være blandt de bedste i klassen. Det var rigtig lækkert. Jeg fungerede bedre end flere af de andre. Det var en god oplevelse, siger Morten.

Året efter gik han til eksamen og fik 11 i fysik, 10 i mundtlig dansk og engelsk og 9 i matematik.

Kilde:

Socialpædagogen – www.sl.dk

FAQ – spørgsmål og svar på Videnscentrets hjemmeside

Videnscentret er ved at udarbejde en FAQ – "spørgsmål og svar" til Videnscentrets hjemmeside

Formålet med projektet er, at oprette en FAQ (Frequently Asked Questions) på autisme.dk med svar på både generelle og dybdybende spørgsmål om autisme til en bredt interesseret offentlighed, fagfolk, mennesker med autismspektrumtilstande (AST) og forældre og søskende til mennesker med autisme. Fordelen ved FAQ-formen er, at informationen kan inddeles i flere faglige niveauer, målrettet den enkelte del-målgruppe.

Målsætningen med FAQ'en er:

- At skabe grundlag for større viden i den brede befolkning om autisme

- At gøre det muligt for fagfolk og pårørende at orientere sig om den nyeste forskning og moderne behandlingsformer på området

- At give voksne med autisme en indgang til hurtig og overskuelig information om deres tilstand og adgang til netværk, samt oplysning om hvor man henvender sig i forskellige situationer

- At give forældre, søskende og andre pårørende til mennesker med autisme en indgang til hurtig og overskuelig information om AST og adgang til netværk, samt oplysning om hvor man henvender sig i forskellige situationer

FAQ'en vil bestå af en række ofte stillede spørgsmål om autisme. Både spørgsmål og svar formuleres i et letforståeligt og ikke fag-tungt sprog. Der vil ligeledes være en oversigt med adresser på steder, man kan henvende sig, i de forskellige situationer, der opstår når man kommer i berøring med autisme, samt lister over litteratur om emnet.

Projektmedarbejder Marie Herholdt Jørgensen er ansat til at udarbejde FAQ'en. Forælder Camilla Klingest fra Landsforeningen Autisme er med i arbejdet som repræsentant for forældreperspektivet.

Massivt behov for efterskoler med specialviden

Forældre med hjemmeboende børn samt personale på botilbud er enige om, at det kan være svært at finde efterskoler med specialviden om normalt begavede unge med autismespektrumtilstande

Af Hanne Veje, projektmedarbejder,
Videnscenter for Autisme

Lone og Lasse

Lasse, der opfylder diagnosekriterierne for Aspergers Syndrom, er snart 16 år. Til næste sommer går Lasse ud af sin friskole efter 9. klasse. Derfor skal Lasse og hans mor, Lone, beslutte, hvad der skal ske efter grundskolen er afsluttet. Lone og Lasse har ledt efter en rigtig god efterskole, men det har ikke vist sig ikke at være så let.

Der er mange ting, der skal passe sammen. Lasse er mest tryk ved bymiljøer, og er derfor ikke så tryk ved efterskoler, der ligger for langt ude på landet. Lasses støttepædagog fra Friskolen vil gerne deltage i en skånsom indkøring af Lasse, i den første tid på en efterskole, men det stiller krav om, at efterskolen ikke ligger for langt fra Lasses og Lones hjem. For Lone er det vigtigt at efterskolen har kendskab til handicapet, at stedet har en god og struktureret pædagogisk linje og samtidigt kan rumme og forstå Lasse.

Lone har mailet forespørgsler til en del efterskoler, og har fået mange svar. Det typiske svar var, at man tog stilling fra sag til sag. Et andet gennemgående svar var, at man ville være ked af, at bli-

ve fremhævet som en efterskole med tilbud til børn med Aspergers syndrom, selv om man havde enkelte erfaringer. Nogle skoler havde haft dårlige erfaringer med at integrere børn med autismespektrumtilstande, mens andre havde haft rigtig gode erfaringer. De fleste steder havde man dog ikke specialviden om autismespektrumtilstande.

Der findes kun ganske få virkeligt specialiserede efterskoler, og nogle af dem ligger alt for langt væk fra hjemmet. Et andet problem med specialiserede efterskoler er, at en stor del af dem er prøvofri. På den måde ville Lasse ikke kunne få en 10. klasses afgangseksamen. ”Selvfølgelig kan det være meget godt at få et år til at lære alt muligt andet, f.eks. selvforvaltning, men Lasse skal helst have en 10. klasses afgangseksamen. Lasse tager 9. klasses afgangseksamen på Friskolen, og kunne måske bruge et år på en prøvofri efterskole som et ”modningsår” – men jeg kan blive nervøs for, om han ville gå fagligt i stå, så tanken både tiltaler mig og bekymrer mig.” – siger Lone.

”Det er en langsommelig proces at finde en efterskole, for der er ikke mange efterskoler der skil-

ter med, at de har erfaring med børn med AS. Det er måske fordi det ikke har været en let opgave”, siger Lone.

”Jeg ville være ked af at Lasse kom på en fuldstændigt specialiseret efterskole for børn med autismespektrumforstyrrelser. I dag går Lasse i et klubtilbud for unge med Aspergers syndrom en gang om måneden i to timer, hvor han er rigtig glad for at komme. Men Lasse har haft stor glæde af at spejle sig i normalt fungerende børn i sin skole, så jeg har svært ved at se ham placeret fuldtids i et rent Asperger-miljø.”

Lone og Lasse har været ude og besøge en enkelt efterskole, men regner med at skulle besøge nogle flere. Lone tager hensyn til, at Lasse skal have både tid og hjælp til at bearbejde indtryk og tage beslutning. ”Derfor er det slet ikke for tidligt vi kommer i gang...” – slutter Lone.

Lene og Henning

Lederne af Casablanca, Lene og Henning Clausen fra Præstø, kender godt problemet.

Casablanca, er et familielignende socialpædagogisk op-

holdssted for børn og unge med følelsesmæssige vanskeligheder og autismepektrumtilstande. Der bor p.t. 5 børn og unge. Heraf går 3 på Skolen ved Casablanca, som er en tilknyttet heldagsskole, for anbragte børn som folkeskolen ikke kan rumme – og som ikke kan rumme folkeskolen. Normeringen er 2 børn pr. lærer. Undervisningen tager udgangspunkt i det enkelte barns situation, indlæringsmæssigt som følelsesmæssigt.

”Det er svært at finde efterskoler med specialviden til de anbragte skolesøgende børn med autismespektrumtilstande, selv om børnene selv kan være nok så interesserede. Nogle af specialefterskolerne er for specielle til vores børn. Vores børn har det svært, de har medfødte handicaps og har oveni psykologiske overbygninger, som de jo har svære ved at bearbejde. Det er som en ekstra ”rygsæk” – siger Lene Born Clausen. ”Nogle af vores børn kommer på ikke-boglige efterskoler, som er for børn med særlige behov. Det betyder oftest børn der er sent udviklede eller bogligt svage, herunder unge med generelle indlæringsvanskeligheder. Så stederne er ikke altid velegnede til børn, der er normalt begavede. Problemet er, at den fornødne ekspertise ikke altid er der.” – supplerer Henning og Lene fortsætter: ”Kernefamilier med hjemmeboende børn med højt fungerende autisme kan finde enkelte, rummelige efterskoler. Men når vi taler om anbragte børn med højt fungerende autisme, som oftest ikke har et

bagland, så oplever vi det som nærmest helt umuligt. Som det er nu, så forsøger vi fra gang til gang at strikke noget sammen, som de unge har brug for. Nogle gange lykkes det rigtigt godt, andre gange er det virkeligt svært. Det ville være virkeligt rart, hvis der var nogle specialiserede efterskoler til vores unge.”

Lene og Henning lægger et stort arbejde i at hjælpe de unge fra Casablanca fornuftigt videre, og forklarer om et vellykket forløb på en almindelig ungsomshøjskole. Her var forstanderen meget aktiv med hensyn til at integrere to unge med autisme. Samarbejdet mellem ungdomshøjskolen og Casablanca var meget tæt hele vejen, og lige fra start af talte man åbent om problemerne. Lene smiler og fortæller, at den unge er begyndt at få venner og har fået en kæreste på stedet. Det går godt, men det kræver også, at der hele tiden er tæt kontakt til den unge fra Casablancas side.

”Det er en vanskelig balance”, forklarer Lene, ”man skal både være rummelig og konsekvent, man skal kunne give de unge fri og samtidigt holde stramt på dem. Og det er meget nødvendigt med et udvidet forældresamarbejde. Et ophold på en efterskole er jo en slags botræning, det bør i al fald indgå. For forældrene er der også en proces i det, en slags ”boafvikling”. Det er jo sværere for forældre at give slip på handicappede børn.”

”Det er også vigtigt, at der er studievejledning eller afklaring

undervejs i forløbet. Skal man for eksempel tage HF over tre år i stedet for to? Handleplanerne skal holde, og være meget målrettede. Det har de her unge meget brug for, for der skal samles op på områder, hvor der måske er noget der skal indhentes. En del har gået i specialskoler, og mangler måske nogle eksamer for at de kan komme videre”, understreger Lene.

Henning fortsætter: ”Det er også vigtigt, at den fornødne ekspertise er til stede, når det handler om vores slags unge. Personalet skal være uddannet og skal løbende efteruddannes og superviseres. Der er brug for at sætte social-fag på skemaet. Personalet skal helst være i stand til at hjælpe de unge med at forstå og erkende egne svage sider, så de kan hjælpes til at opøve kompenserende teknikker.”

Lene nikker: ”Jeg kan godt forstå at forældre til børn med autisme gerne vil sikre sig, at der er den nødvendige ekspertise på efterskolerne. Mange af børnene har jo nederlag med sig allerede fra folkeskolen eller specialskolen. Man har jo brug for at kunne føle sig tryk ved, at man sender børnene og de unge afsted mod nye mål. Derfor er det vigtigt, at man kan føle sig tryk ved, at dem der tager over nu også kan løfte vores unge videre, på en god og pædagogisk korrekt måde.”

Navnene Lone og Lasse i artiklen er opdigtede, men de rigtige navne er redaktionen bekendt.

"Vi har gode erfaringer med elever med Aspergers syndrom, og dette skyldes blandet andet, at vi har en struktureret hverdag. Der hvor det kan give lidt problemer er i fritiden."

Svar fra en efterskole

"Vi har haft og har elever med Aspergers syndrom, ligesom vi også har i hvert fald en elev næste skoleår. Vi tager hensyn til sygdommen, men da vi også har elever med Damp, er det dagligt, vi tager hensyn til de forskellige handicaps. Vi får normalt ekstra timer til støttelærere fra elevernes kommuner, så på den måde afhjælpes mange ting."

Svar fra en efterskole

"Vi har for et par år siden haft en dreng med Aspergers syndrom i lettere grad. Vi havde et godt forløb med ham, men han fik også 25 timer ekstra betalt af kommunen pr. uge. Han var tilknyttet en af skolen herboende lærere, hvilket betød han hele tiden havde den samme støtte."

Svar fra en efterskole

"Vi har i dette skoleår en dreng med Aspergers syndrom i 8. klasse, og det er første gang på vores skole. Han har fået tildelt 2 personlige støttetimer om ugen. Der var naturligvis en del behov for støtten og orientering til andre i begyndelsen af skoleåret. Der var mange nye rutiner, han skulle ind i. Lærerne og eleverne skulle lige finde ud af, hvordan han var. Han fortalte selv om det i klassen efter et par ugers forløb. Jeg har snakket med dem på værelset, således at værelseskammeraten også kunne forholde sig til det."

Svar fra en efterskole

"Vi har og har haft elever med Aspergers syndrom her på skolen. De erfaringer vi har gjort os er at det er vigtigt at der er en struktureret hverdag og veldefinerede regler for disse elever. Der ud over skal der også knyttes en personlig vejleder til eleven, så denne altid ved hvem han/hun skal henvende sig til i situationer hvor eleven er i tvivl og som kan hjælpe med at skabe overblik og struktur i hverdagen."

Svar fra en efterskole

"Vi har sidste skoleår haft en dreng med Aspergers syndrom, det var en meget positiv oplevelse. I begyndelsen var han meget forsigtig i forhold til de øvrige elever, men efterhånden begyndte han at være i nærheden af de andre, han var fysisk anselig af størrelse, talte ikke så meget, men var venligheden selv, hvilket afstedkom at han blev respekteret af de andre. Umiddelbart kan jeg ikke se, hvorfor vi ikke skulle kunne modtage elever med Asperger, men det er selvfølgelig en forudsætning at eleven ikke er en fysisk urolig elev, en udadfarende og voldsom person. Det ville medføre svære sammenstød med andre og her kan jeg være i tvivl om, hvorvidt de øvrige elever vil formå at tage de fornødne hensyn."

Svar fra en efterskole

"Jeg skal understrege at vi ikke har specialuddannede pædagoger til opgaven. Vi løser det således at vi søger ekstratimer i ministeriet til eleven, og tildeler herefter en fra lærerstaben timer til særlig omsorg og samvær med eleven."

Svar fra en efterskole

"Ja, vi har gennem årene haft enkelte elever med Aspergers syndrom. Oplevelserne og erfaringerne er meget blandede og det har ikke været uden "omkostninger" for elever som personale - og vi vil ikke optage elever med denne sygdom uden et meget grundigt forarbejde og vurdering af, om vi fagligt pædagogisk formår at klare en sådan opgave - ligesom vi må forsøge at vurdere det i forhold til den øvrige elevgruppe."

Svar fra en efterskole

"Det første år havde vi lidt problemer med at vore andre elever havde svært ved at acceptere at han er anderledes - især det faktum, at vi i nogle situationer var nødt til at forholde os anderledes til ham i forhold til andre."

Svar fra en efterskole

"Vi har i år en elev med Aspergers syndrom. Det går fornuftigt, en lærer får ca 2-3 timer om ugen for at være speciel opmærksom. Vores erfaring er, at det ikke bare lige er en problemstilling, der er let at løse."

Svar fra en efterskole

"Vi har netop nu en dreng i 10. kl. og en pige i 2. g, så vi kender til de problemstillinger der er forbundet med Aspergers syndrom. Vi optager dog kun elever, der ikke har syndromet i svær grad og kun, hvis kommunen kan anbefale opholdet og giver ekstra støttetimer til eleven.

Man skal dog ikke regne os for at være en specialskole og der er derfor grænser for den service, vi kan yde."

Svar fra en efterskole

"... I det daglige har drengen mulighed for at kontakte mig - og på min privat telefonnummer - en mulighed jeg også har givet værelseskammeraten. Og bare visheden om, at det er muligt, er nok for ham. Vi skal lige sørge for at vende en ekstra gang for at være sikker på, han har forstået opgaven, lektierne o.s.v. Jeg hiver en gang imellem fat i ham for at høre om det kører, især når der sker nye ting, eller noget som kunne give anledning til grublerier for ham."

Svar fra en efterskole

"Vi har en elev i indeværende skoleår, som har Aspergers syndrom, hvilket vi ikke var oplyst om ved skoleårets start. Dette har medført en del problemer for eleven og os."

Svar fra en efterskole

FAKTA

- Efterskolesekretariatet kan ikke rådgive om specifikke efterskoler med specialviden om autisme, men det er muligt at søge på efterskoler med tilbud til børn med ADHD/Aspergers syndrom
- En del efterskoler modtager enkelte elever med f.eks. Aspergers syndrom
- Lovgivningsmæssigt skal efterskolerne markedsføre sig som en efterskole for alle – også selvom det er en specialefterskole

Minister overrakte pris for rummelighed i folkeskolen

Foto: Marianne Andersen (PF/DJ)

Undervisningsminister Ulla Tørnæs, (V), overrakte den 4. februar den nyindstiftede ABA-pris til en vestjysk skole, Nordre Skole i Bramming. Skolen får prisen for inklusion af et barn med autisme ud fra principperne i ABA (anvendt adfærdsanalyse). Skolen i Bramming benyttede som landets første ABA-metoden til succesrig inklusion.

- Der er meget fokus på folkeskolen i denne valgkamp, og det drejer sig overvejende om styrkelse af fagligheden. Men midt i alt det står behovet for også at styrke de basale færdigheder – og det må vi selvfølgelig ikke glemme. Der er faktisk et fælles politisk ønske om at folkeskolen skal være mere rummelig, end den har været i de seneste mange, mange år, understregede Ulla Tørnæs.

Ministeren lagde ikke skjul på, at hun glæder sig over, at ABA-

ABA-prisen tildeles personer, institutioner eller myndigheder, der har gjort en ekstraordinær indsats for at inkludere børn med autisme sammen med typiske jævnaldrende, eller som har fremmet brugen af intensiv, systematisk og vidensbaseret behandling til af børn med autisme.

Hovedpersonerne ved prisoverrækkelsen var (fra højre): Emil Syberg Mortensen (ni år), undervisningsminister Ulla Tørnæs (V), borgmester Karl Kr. Knudtzen (V), formand for Børne-og Familieudvalget i Bramming Kommune Finn Lambek (S), skoleleder Inger Krog og medlem af Folketingets Uddannelsesudvalg Christian Lund Jepsen.

projektet for ni-årige Emil Syberg Mortensen, der har infantil autisme, har sit forankring i et af hendes initiativer som minister, KVIS-programmet. KVIS står for KValitet I Specialundervisningen.

Ulla Tørnæs har, sammen med folketingsmedlem Christian Lund Jepsen (V), der også deltog i prisoverrækkelsen, været på adskillige studieture til andre lande, hvor der med succes er inkluderet børn med autisme, som ellers havde været henvist til specialskolerne.

- Derfor er jeg utrolig glad for, at det sagtens kan lade sig gøre også her i landet, når der er fælles engagement på skolen, og der er meget bred forældreopbakning. Det er utrolig flot, og

derfor er det en stor ære for mig at overrække ABA-Prisen, sagde Ulla Tørnæs.

Skoleleder Inger Krog var glad for at modtage prisen.

- Det er belønning i sig selv at opleve Emil trives og udvikle sig, og hvert eneste mulige problem er af personalet blevet mødt med et omkvæd, der har gået på "det finder vi ud af". Jeg er nok allermest berørt af og stolt over, at der i dag med denne pris er sat fokus på, at det enkelte menneskes udvikling og trivsel skal ses i forhold til egne iboende muligheder og begrænsninger, og at man ikke kun er en succes, hvis man scorer efter en standiseret prøve. Det er Nordre Skoles ånd, fortalte Inger Krog. ♪

Stort behov for bofællesskaber til unge/voksne med Aspergers syndrom

En gruppe forældre i Storkøbenhavn og omegn, har gennem en række år har arbejdet med at søge at afdække mulighederne for etablering af bofællesskaber til unge/voksne med Aspergers syndrom og andre normaltbegavede med autisme og medvirke til at anskueliggøre behovet for sådanne. Dette indlæg vil kort omhandle erfaringerne med dette arbejde.

Af Tine Heerup, mor til en ung mand med diagnosen Aspergers syndrom

Behov for bofællesskaber

Normalt begavede unge med en ASF diagnose har på den ene side en masse ressourcer og færdigheder og er på den anden side meget skrøbelige. Mange unge er rimeligt velfungerende og ønsker at leve en "normal" tilværelse med egen lejlighed som andre unge. Samtidig har disse unge på en række områder store problemer med at overskue komplicerede sammensatte forløb, som eksempelvis det at få en "normal" husholdning til at fungere, ligesom de har store problemer i relation til socialt samspil.

Mange har derfor vanskeligt til at få en almindelig "normal" tilværelse i egen lejlighed til at fungere. Uden den fornødne hjælp ender det let med at lejligheden "sander" til i rod, affald og uåbnede rudekiverter, at de unge bliver ensomme, og at de hermed får væsentlige praktiske og psykiske problemer med at bo alene. En del unge ender med at flytte hjem igen til forældrene eller klarer sig alene, fordi forældrene jævnligt kommer og bistår.

En del unge får ikke den fornødne praktiske hjælp med at bo alene, eller hjælpen fungerer ikke optimalt, fordi netop disse unge er særlig skrøbelige over for afbud, personaleændringer m.v.

Forældregruppen

Vi var en gruppe forældre, der på baggrund af ovenstående i 2000 fandt sammen for at undersøge mulighederne for etablering af et eller flere bofællesskaber for vores børn.

Fælles for os var, at kommunen ikke lige havde noget tilbud om bofællesskab til vores barn, og at de sagsbehandlere, vi var i kontakt med, heller ikke havde kendskab til bofællesskaber i området til denne gruppe eller noget særligt kendskab til behovet for bofællesskaber for den gruppe unge, som vores børn udgjorde.

Vi var derfor alle klare over, at der næppe ville ske noget, hvis ikke vi selv arbejdede herfor.

Men hvordan får man nu lige etableret et bofællesskab for unge/voksne med Aspergers syn-

drom? Når man yderligere bor i 5-6 forskellige kommuner/amter, der, så vidt vi kunne forstå det, ikke indtil videre havde haft noget særligt fællesskab på området?

Vi besluttede derfor, at vi ville undersøge, hvordan andre bofællesskaber for mennesker med ASF diagnose var blevet etableret i håb om, at dette kunne hjælpe os videre. Endvidere søgte vi støtte hos Sofiefonden for at få konsulentbistand med henblik på at kunne afdække/beskrive behovet for bofællesskaber til gruppen af unge/voksne med Aspergers syndrom.

Hensigten var som nævnt først og fremmest at få opfyldt behovet for et bofællesskab for vores egne unge. Samtidig ønskede vi at synliggøre behovet for bofællesskaber for gruppen af unge med Aspergers syndrom og gøre det lettere for såvel andre forældre som for fagpersoner at finde/etablere tilbud til gruppen af unge med Aspergers syndrom.

Det var – og er – vores overbevisning, at der er et stort behov for bofællesskaber for denne

gruppe, og at etablering af flere forskellige bofællesskaber for gruppen vil gøre det betydeligt nemmere at målrette visiteringen til sådanne bofællesskaber.

Med Sofiefondens hjælp har vi fået bistand fra Center fra Autisme, der dels har bidraget med at beskrive de væsentligste træk ved personer med Aspergers syndrom og med at beskrive behovet for bofællesskaber for denne gruppe, dels har talt med nogle af de unge selv for at afdække deres ønsker og behov.

Samtidig har vi selv gennemført en række interviews med personer, der på den ene eller den anden måde har været medvirkede til etablering af bofællesskaber.

Arbejdet har indtil videre resulteret i en rapport, hvori de ovennævnte forhold er sammenfattet.

De unges egne ønsker

Mange af de unge selv angiver ønske om at bo i en slags opgangsfællesskaber. Der er tale om selvstændige lejligheder, hvor hver enkelt har egen separat gerne toværelses lejlighed med eget bad/toilet og køkken, men hvor lejlighederne ligger i nærheden af hinanden, og hvor der er etableret fælleslokaler, såsom fælleskøkken og opholdsstue, således at der er mulighed for at lave ting sammen. Endvidere skal der være personale, der dels kan hjælpe med til at engagere beboerne i fællesaktiviteter, dels efter behov kan hjælpe de enkelte beboere.

De behov for hjælp, som de unge selv angiver, er følgende: Hjælp til praktiske gøremål såsom indkøb, madlavning, regnskab/økonomi/budgettering, planlægning af fællesarrangementer og af dagligdagens gøremål. Endvidere har de unge behov for hjælp, når de pludselig mangler eller mister overblik over diverse problemer. De unge anfører selv, at det er væsentligt, at personalet har kendskab og forståelse for de unges problemer, og at de samtidig er parate til at respektere, når de unge ønsker at være sig selv. Der er som hovedregel ikke umiddelbart behov for fuldtidspersonale, men alle de unge har i varierende omfang behov for en støtteperson/rådgiver, der kan hjælpe med støttesamtaler og for praktisk hjælp.

Økonomi for de unge og for kommunen m.v.

I relation til etablering og/eller visitation til bofællesskaber for personer med Aspergers syndrom er det væsentligt at sikre, at de unge har en økonomi, der gør det muligt for dem, at bo i et bofællesskab. Det vil sige, at de unge som minimum skal have en indkomst (inklusive diverse tilskud) på niveau med en pension.

For kommunen vurderes der afgjort at være økonomiske fordele ved etablering af bofællesskaber for denne gruppe. Forekomsten af psykiatriske følgesygdomme må formodes at kunne reduceres

væsentligt, hvis de unge indgår i et velfungerende bofællesskab. Hertil kommer, at det vurderes at være langt billigere og langt mere effektivt at etablere støtte-team omkring unge, der bor i et bofællesskab frem for unge, der bor forskellige steder.

Ideelt kan et bofællesskab tænkes etableret ved nybyggeri. Et sådant bofællesskab kan tænkes indarbejdet som en del af et nybyggeri af almindelige boliger. Det kan eksempelvis nævnes, at forældregruppen har været i kontakt med Boligkontoret Danmark, der på baggrund af et møde med forældregruppen har søgt at indarbejde et sådant bofællesskab i et forslag til et nybyggeri af en blandet bebyggelse i Valby i København.

Som en midlertidig løsning, indtil der er etableret mere sammenhængende bofællesskaber, kunne kommunerne også overveje at visitere denne gruppe af unge til lejligheder i samme eller tilstødende ejendomme og indrette fælleslokaler i en separat lejlighed samme sted. Da størstedelen af disse unge i forvejen som regel anvises lejlighed af kommunerne kan en sådan midlertidig løsning formentlig etableres uden de store omkostninger for kommunen.

Interesserede kan rekvirere en elektronisk udgave af rapporten om etablering af bofællesskaber for unge/voksne med Aspergers syndrom ved henvendelse til Tine Heerup, e-mail: Heerup@adslhome.dk ✂

Facing the challenge, meeting the challenge: The National Autistic Society

23rd September 2005 - 24th September 2005

Organiser

The National Autistic Society

Venue

Novotel London West Hotel, 1, Shortlands, Hammersmith, London W6 8DR

Details

Facing the challenge, meeting the challenge is The National Autistic Society international conference. The conference programme will be looking at the key areas facing all those involved with autism: supporting adults, research, education and interventions.

Cost

Early Bird Rate £346.63, Standard Booking Fee £386.58, Parent Rate £290.23, Day One Only £258.50, Day Two Only £258.50

Contact

The NAS Conference Office, The Coach House, 21, St Johns Road, Richmond, Surrey TW9 2PE, tel: 020 8334 6503

Speakers

Temple Grandin, Tony Attwood, Gary Mesibov, Peter Szatmari, Terry Brugha, Richard Mills, Simon Baron-Cohen, David Ameral, Tony Bailey, Vernon Beauchamp, Ami Klin, Lorna Wing

Duration

2 days

Target audience

Aimed at
Professional

Full information is available on the conference website <http://www.nas2005.org.uk>

Strukturreformen - hvordan kan vi præge omstillingsprocessen?

Temadag, lørdag den 28. maj 2005 fra kl. 10.00 til kl. 16.00

Tilmeldingsfrist

27.04.2005

Målgruppe

Dig, der er frivillig eller bestyrelsesmedlem i en frivillig social forening og gerne vil arbejde for, at strukturreformen ikke medfører forringelser i det offentlige service til din forenings medlemmer eller brugere.

Oplægsholdere

Morten Carlsson, der er landsformand i Landsforeningen Autisme og Asbjørn Agerschou.

Sted

Skibhus: 17.48, Odense.

Kilde: www.frivillighed.dk

Empatiforstyrrelser hos børn og unge

GILLBERGKURSET 2005

Rigshospitalet, København, den 18. og 19. maj 2005

Christopher Gillberg er professor og overlæge ved Gøteborgs Universitetssygehus.

Kursets målgruppe

Kurset henvender sig til forældre og fagfolk.

Sted : Auditorium 1. Rigshospitalet, Blegedamsvej 9. København.

Pris : Dkr. 1.900,-

(Prisen inkluderer 2 kaffepauser og frokost begge dage samt kursusmateriale og kursusbevis)

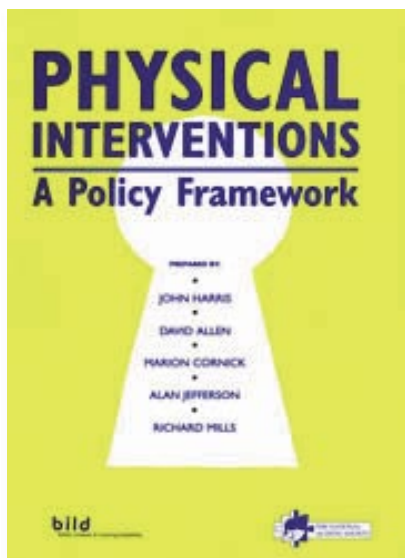
Betaling: Faktura vil blive udsendt til deltagerne sammen med bekræftelse på at man er optaget på kurset.

Tilmeldingsfrist: 6.mai 2005.

Sådan tilmelder du dig kurset:

1. Internettet: www.ps-forum.dk

2. Brev: PSYKOLOGISK FORUM Arbeiderveien 25. 8516 Narvik, Norge (telefon 0047 7696 0462)

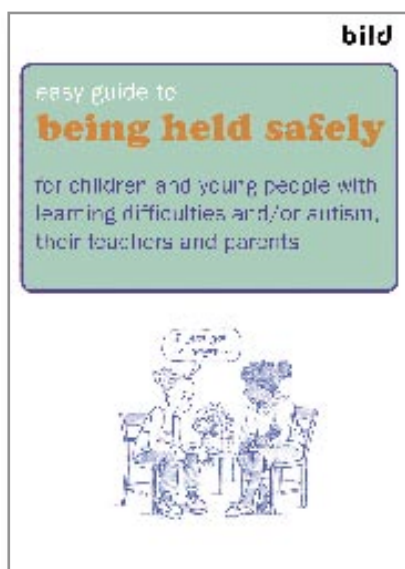

Bøger om problemskabende adfærd og magtanvendelse

Physical Interventions - A Policy Framework

Af John Harris, David Allen, Marion Cornick, Alan Jefferson and Richard Mills, 1996

Udgivet af British Institute for Learning Disabilities (BILD) i samarbejde med National Autistic Society (NAS). Eksempler på god og dårlig praksis samt praktiske forslag til implementering af politik på området. En revidering er på vej. ♪

Bøger om problemskabende adfærd og magtanvendelse

Easy Guide to Being Held Safely – for children and young people with learning disabilities and/or autism, their teachers and parents

ISBN 1 904082 71 8 - Price £5.00 - Members Price £4.50 - 2004

Denne nye pjece vejleder forældre og fagfolk i, hvordan man anvender fastholdelse af børn og unge på et tidligt udviklingsniveau og/eller autismespektrumtilstande. Pjecen er udarbejdet i samarbejde med børn og deres lærere. Indholdet formidles på et let tilgængelig engelsk og med enkle og klare illustrationer. Pjecen opfordrer til god praksis på dette vanskelige område ved at komme ind på:

At blive fastholdt – hvorfor lærere har behov for at fastholde – børns rettigheder.

Begge publikationer kan bestilles på BILD's hjemmeside: www.bild.org.uk ♪

Udfordrende atferd hos mennesker med lærehemning - Betydning av kommunikasjon, boforhold og tjenester

Af Stephen von Tetzchner. Bokmål. ISBN: 82-05-31132-3, 2003, 368 sider, kr 399,-.

Hvilke forhold har betydning for om mennesker med utviklingshæmning utvikler adfærd, som oppfattes som problemskabende? Hva bidrager til at denne adfærd enten varer ved eller reduseres? Hvordan kan man planlægge boliger og serviceydelser for mennesker med utviklingshæmning på en måte, så behovet for magtanvendelse/tvang minimeres?

Bogen henvender til alle som direkte eller indirekte arbejder med mennesker med problemskabende adfærd.

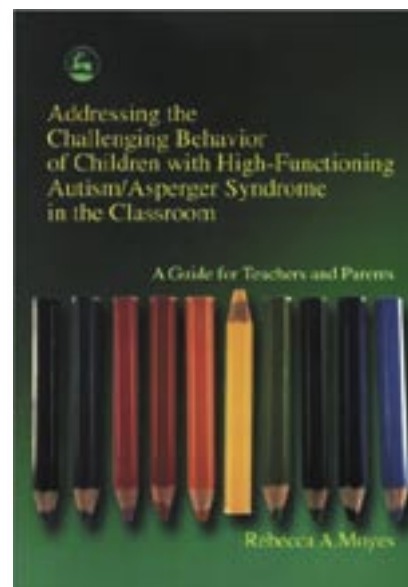
(kilde: <http://www.gyldendal.no/akademisk/>) ↗

Addressing the Challenging Behavior of Children with High-Functioning Autism/Asperger Syndrome in the Classroom

A Guide for Teachers and Parents - Rebecca A. Moyes - Paperback 1-84310-719-8, 2002, 240 sider, £15.95 eller \$23.95 hos www.jkp.com

Hvordan forklarer lærere og forældre et barns evne til social samspil? Og hvad gør de ved problemskabende adfærd? Denne bog giver mulige forklaringer på denne form for adfærd og en rigdom af praktiske anvisninger til både lærere og forældre. Lærere indvies i, hvordan de etablere støtte i omgivelserne og hvordan de indarbejder specifikke indlæringsstrategier. Elever med ASD lærer de nye ting, de skal lære og måder hvorpå deres adfærd bliver mere acceptabel. Denne bog er fuld af praktiske tips til hvordan man tackler forkellige former for problemskabende adfærd både i klasseværelset og udenfor. ↗

Fra tilskuer til deltager

Af Per Lorentzen. Bokmål. ISBN: 8215004857, 2003, kr. 289,-.

”Fra tilskuer til deltager” viser i praksis, hvordan omsorgsmedarbejdere kan udforme hverdagen, sådan at den udviklingshæmmede oplever hverdagen så ubesværet som muligt. Udviklingshæmning bliver normalt betragtet som mangel på visse evner og funktioner, som man bedst kan afhjælpe gennem målrettet træning og oplæring. Hvad sker der hvis vi i stedet begynder at opfatte udviklingshæmningen, som en relation mellem mennesker? Hvilke perspektiver åbner sig hvis vi i i stedet tænker, at den voksne udviklingshæmmede ikke har behov for behandling, men har brug for at blive set og mødt i sin anderledes egenart?

”Fra tilskuer til deltager” fortæller om flere voksne udviklingshæmmede og viser i praksis hvordan omsorgsmedarbejdere kan udforme hverdagen, sådan at den udviklingshæmmede oplever hverdagen så ubesværet som muligt. Vi får eksempler på kommunikation og samarbejde, som øger livskvalitet og reducerer selvskadende adfærd, sammen med en indføring i grundlaget for denne form for samarbejde og kommunikation.

Bogen henvender sig både til studerende indenfor social og sundhedsområdet samt det specialpædagogiske område, samt til dem som møder voksne udviklingshæmmede via sit arbejde eller som pårørende.

(Kilde: <http://www.universitetsforlaget.no/>) ♪

KVIS-programmets afløser under udarbejdelse

Undervisningsministeren har besluttet, at ministeriets program for kvalitet i specialundervisningen (KVIS) forlænges i perioden januar 2005-januar 2007 som led i overgangen til en ny kommunal struktur. Det nye KVIS, KVIS2, skal understøtte samlingen af ansvaret for folkeskolens specialundervisning i kommunerne. KVIS2 skal bygge bro mellem den nuværende struktur og den nye struktur, hvor kommunerne pr. 1. januar 2007 overtager amtskommunernes ansvar for den vidtgående specialundervisning, bortset fra de mest spe-

cialiserede lands- og landsdelsdækkende tilbud, som de nye regioner får ansvaret for.

Hovedopgaven bliver at medvirke til, at kvaliteten i tilbudene opretholdes ved overgangen til den kommende kommunale struktur, samt at fortsætte kvalitetsarbejdet inden for specialundervisningen og processen mod en folkeskole med øget rummelighed. Det Centrale og de regionale udvalg bevares. Det samme gælder nettet af regionale konsulenter.

Se kommissorierne for udvalgene her og liste af konsulenter her: <http://www.kvis.org/nyheder/read.php?id=98>

Kilde: KVIS-NYHEDSBREVET 4. FEBRUAR 2005

Valgfrihed for handicappede med ledsagerordning

”De handicappede skal selv ha’ mulighed for at vælge, hvem de vil ledsages af. Med lovforslaget får vi mere fleksibilitet,” siger socialminister Eva Kjer Hansen (V) om lovforslaget, der førstebehandles i Folketinget i dag.

I dag er det sådan, at den handicappede får tilbudt en ledsager fra kommunens ledsagerkorps. Kommunen yder nemlig 15 timer ledsagelse om måneden til personer under 67 år, der ikke kan færdes alene på grund af deres handicap.

Men lovforslaget kan kommunerne tilbyde alle med ledsagerordning selv at sætte navn på, hvem de vil ledsages af. Ledsageren ansættes så af kommunen. Derudover kan alle over 18 år med en ledsageordning fremover tilbydes at få ydelsen udbetalt, så de helt selv kan tilrettelægge hjælpen.

”Det er vigtigt for mig, at vi sikrer borgernes valgfrihed og indflydelse på deres egen tilværelse. Forslaget giver personer med en ledsageordning bedre mulighed

for at få en ledsager, som de f.eks. deler interesser med. De får også bedre mulighed for at få hjælp på tidspunkter, hvor kommunen måske tidligere har haft svært ved at stille en ledsager til rådighed,” siger Eva Kjer Hansen.

Lovforslaget kan rekvireres på Socialministeriets hjemmeside: Læs lovforslaget

Kilde: www.social.dk

Vestsjællands Amt

Ny døgninstitution er åbnet

Tirsdag d. 1. Februar åbnede en ny døgninstitution for børn med autisme i Vordingborg kommune på Sydsjælland. Det er døgninstitutionen "Petersdal", der har plads til fem børn i alderen tre til 16 år. Det er børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelser indenfor det autistiske spektrum, som får døgnophold og pædagogisk/psykologisk behandling på "Petersdal".

Denne selvejende institution "Petersdal" er godkendt af Storstrøms Amt efter & 49 stk. 2 i Lov om Social Service. Institutionen er åben for tilgang, og der kan modtages børn fra andre amter. Der vil blive holdt åben hus Torsdag d. 14. April på adressen: Ornebjergvej 60 i Vordingborg

Ønskes yderligere oplysninger er du meget velkommen til at kontakte lederen:

Annie Egholm, Tlf. 55 37 50 23, e.mail.Petersdal@mail.dk ☎

Københavns Kommune

Ny klub på vej i Utterslev

Ungdomsskolen i Utterslev er i gang med en stor ombygning for mere end 70 millioner kroner.

Skolen har udviklingshæmmede elever i alderen 16-21 år fra hele København, og bygningerne har fået et gevaldigt ansigtsløft de senere år.

Indtil 2000 lå ungdomsskolen i gamle flygtningebarakker fra anden verdenskrig, men siden da er der bygget nye moderne bygninger, og mere er på vej, hvor især de kreative sider af eleverne skal styrkes. De næste etaper i den store udbygning drejer sig om natur- og teknik- samt musiklokaler og en gymnastik- og multisal.

Udover den store udbygning, hvor skolen i alt skal rumme op til 90 elever, er der også en ny ungdomsklub på vej. Det skal være for unge med svær autisme og multihandicaps, som skal have et tilbud om eftermiddagen.

"Alle skal behandles ens, og desværre er der en diskrimination af den gruppe i dag, da de ikke har et tilbud," siger forstander på Ungdomsskolen i Utterslev, Jan Braskhøj.

Mens den store ombygning af skolen er stort set på plads fra kommunens side, er der endnu ikke fundet penge til ungdomsklubben. Men det sker snart, forventer ungdoms- og uddannelsesborgmester Per Bregengaard (Enh.). På det eneste møde i det politiske udvalg, var der sat to millioner kroner af til dette tilbud. Men punktet blev udsat.

"Det ville være fjollet at bevillige pengene, når der alligevel skal bruges en-to millioner mere til formålet. De penge skal findes først, ellers ville det være en halv løsning," siger borgmesteren, der forventer, at der kan tages en beslutning til næste møde i udvalget.

Det drejer sig om omkring 20 unge med svær autisme og multihandicaps, som skal gå i klubben.

Kilde: 9. feb. 2005 - 10:16
http://www.lokal-avisen.net/index.php?id=7254&dbid=136760&sted=noerrebro&no_cache=1 ☎

IT-uddannelse for unge med autisme

9,7 mio kr til it-uddannelse for unge med autisme

Mange unge med autismspektrumforstyrrelse (ASF) kommer i klemme i det etablerede uddannelsessystem. Det er vanskeligt at udarbejde realistiske uddannelsesplaner for denne gruppe unge, idet der ikke er kompetencegivende alternativer til de traditionelle ungdomsuddannelser.

Projektet "IT-uddannelse for unge med autisme" er en it-uddannelse primært for unge med Aspergers syndrom, der forlader folkeskolen. Projektet bygger bl.a. på erfaringer fra et pilotprojekt på Skibet Skole, IT2 et udviklingsprojekt for flygtninge/indvandrere og Specialisterne ApS (Thorkil Sonne). Grundtanken er, at de unge på uddannelsen får tilknytning til arbejdsmarkedet på en måde, der matcher deres kompetencer.

Denne nye uddannelse henvender sig til de 16-25-årige autister, der hidtil ikke har haft egnede uddannelses tilbud efter folkeskolen. Uddannelsen igangsættes i løbet af foråret 2005 og får til huse i Syddanske Forkerparker, IT-innovation, i Vejle. Målet er, at de unge mennesker med autisme skal ud at arbejde i it-virksomhederne.

Projektet er bygget op omkring 2 daglige undervisere og en pædagogisk konsulent, der skal sikre et pædagogisk vækstmiljø. Projektet startes som et 3 årigt

forløb med løbende ind- og udslusning og forventes herefter at overgå til almindelig drift.

Det er projektets formål:

At etablere en model for uddannelse af unge med autismspektrumforstyrrelse (ASF) i spidskompetencer inden for IT-området med henblik på at sikre den enkelte et godt li.

Ideen er at lave et uddannelsesforløb, som tilbyder undervisning svarende til 5 dage om ugen (8.00 – 14.00). Undervisningen skal sikre, at eleven bl.a. får følgende kompetencer:

- PC-kørekort, PC-erhverv
- Kvalifikationer til hardwareopgaver (f.eks. dele af datamekanikerudd.)
- Kvalifikationer til softwareopgaver (f.eks. programmering)
- Speciale i hard- eller software efter eget valg (evt. med projekt-opgave i samarbejde med en erhvervs virksomhed)

Der arbejdes med metodefrihed for at opnå succeskriterierne med behørigt hensyn til de unges handicap. Projektet starter op i lejede lokaler hos IT Innovation i Vejle med EDB skolen og ComITmen som undervisere i IT og med en pædagogisk faglig konsulent som supervisor for lærere, erhvervsledere og elever.

Det ideelle ville være at tilbuddet indeholdt en bodel, hvilket vi for tiden ikke anser for muligt.

På baggrund af den lovpligtige handlingsplan visiteres de unge til projektet. Efter en personlig ansættelsessamtale "ansættes" eleven, hvis evner og interesse skønnes at række.

Projektet er støttet af:

Fase 1 (implementering af it-undervisning på Skibet Skole): IT Forum Trekantområdet, Egion, Landsforeningen for autisme, lokalafdelingen Vejle Amt, Vejle Erhvervsudvikling

Fase 2 (Udvikling af it-uddannelses tilbud): Folketinget (satspuljemidler) herunder undervisningsministeriet og Socialministeriet, En stor tak for den utrolige støtte og hjælp til at realisere projektet.

En ny hjemmeside er desuden under opbygning: www.uddannelseskantoret.dk

Kilde: http://www.itft.dk/sw28611.asp#516_22721

Yderligere oplysninger kan fås hos:

Uddannelseskantoret, Havneparken 2, 7100 Vejle, Att. Anne Zibrandtsen, info@itft.dk eller 7643 2267

Kursus for forældre

Pubertet og autismespektrumtilstande - forældre - Internatkursus

4. – 5. oktober, 2005. Begge dage fra kl. 9.00 – 16.00. Hotel Hedegården, Vejle

Oplægsholdere

- Trine Uhrskov, ba. psyk., Aspergers Ressource Center. Trine Uhrskov arbejder med samtaler med unge med Aspergers syndrom med særligt fokus på erkendelsesprocesser, uddannelse og arbejdsmarked; forælderrådgivning og rådgivning af personale vedr. uddannelse og arbejdsmarkedsproblematikker i forhold til unge og voksne med Aspergers syndrom.
- Ole Sylvester Jørgensen, børne- og ungdomspsykiater, Bispebjerg Hospital. Ole Sylvester Jørgensen har i mange år virket som konsulent for unge og voksne med Aspergers syndrom. Ole S. Jørgensen har deltaget i mange arbejdsgrupper i Videnscenterregi og er forfatter til bogen "Mellem autisme og normalitet".
- Bo Hejlskov Jørgensen, psykolog og faglig konsulent ved Videnscentret. Bo H. Jørgensen er udover sin stilling i Videnscentret konsulent i forhold til vanskelige sager vedr. problemskabende adfærd, kriminalitet m.v.
- Teit Bang Herup, Ung med Aspergers syndrom.
- Tobias Ussing, Ung med Aspergers syndrom.

Deltagerantal

Max. 50 personer

Målgruppe

Kurset henvender sig til forældre

Kursusleder

Charlotte Holmer Jørgensen, Videnscenter for Autisme.

Kurset er arrangeret i fællesskab med Aspergers Ressource Center

Formål

Formålet med kurset er at udruste forældre til at håndtere ungdomstiden hos normalt begavede personer med autismspektrumtilstande. Denne periode er i ethvert menneskes liv en tid med sårbarhed og løsrivelse fra forældre og øvrige omsorgspersoner – hvordan påvirker denne proces de unge, som i forvejen er i et anderledes udviklingsspor? Dette er det gennemgående tema på dette to dages kursus. Samtaler med de unge selv om håndtering af eget liv er ofte en stor hjælp – men disse samtaler kan være svære. Vi vil derfor sætte fokus på "de nødvendige samtaler". Ungdomstiden er også præget af ledsagende problemstillinger. Vi vil inddrage psykiatriske temaer som depression, angst, medicinering mv.. Ydermere er det ofte en tid med mange konflikter, som kan være svære at håndtere både for de unge selv og for omgivelserne. Vi vil derfor arbejde med problemskabende adfærd og konflikthåndterings-redskaber. Kurset vil være en vekselvirkning mellem teori, praktiske eksempler og gruppeøvelser evt. med udgangspunkt i egne cases.

Pris

Kr. 2.500,-

Der udstedes bevis for kursusdeltagelse

For yderligere oplysninger og tilmelding:

www.autisme.dk

Tlf.: 4511 4191 • Mail: info@autisme.dk

Sidste tilmeldingsdato d. 5. august 2005.

Tilmeldingen er bindende efter sidste tilmeldingsdato.